

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

KATEŘINA COUFALOVÁ

II. ročník – navazující kombinované studium

Obor: Učitelství pedagogiky pro SŠ a VOŠ

**PROBLEMATIKA ROZVODU
Z POHLEDU ADOLESCENTŮ**

Diplomová práce

Vedoucí práce : Doc. PhDr. Irena Plevová, PhD.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12.4. 2013

.....

Děkuji Doc. PhDr. Ireně Plevové, PhD., za odborné vedení a poskytování rad,
a učitelům školy, u nichž jsem prováděla výzkum.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. RODINA.....	7
1.1 SOUČASNÁ RODINA.....	8
2. ADOLESCENCE.....	11
2.1 ADOLESCENCE VE VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGII	11
2.2 ADOLESCENCE A RODIČE	13
3. ROZVOD.....	16
3.1 HISTORIE ROZVODU	18
3.2 OD MANŽELSTVÍ K ROZVODU.....	20
3.3 PRÁVNÍ ROZVOD A PSYCHOROZVOD	23
4. ROZVOD, RODIČE A DĚTI.....	24
4.1 ODCIZENÍ DÍTĚTE S RODIČEM.....	24
4.2 GATEKEEPING.....	25
4.3 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE	26
4.4 PARENTIFIKACE	28
4.5 ROZVOD A JEHO DŮSLEDKY PRO DĚTI	28
4.6 JAK DĚTEM VYSVĚTLIT ROZVOD	31
5. POROZVODOVÁ PÉČE O DÍTĚ.....	33
5.1 ÚPRAVA POMĚRŮ K NEZLETILÝM DĚTEM V HISTORII A DNES	33
5.2 VÝHRADNÍ PÉČE - SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ	34
5.3 STŘÍDAVÁ A SPOLEČNÁ VÝCHOVA	36
5.4 STŘÍDAVÁ PÉČE	37
5.5 SPOLEČNÁ PÉČE.....	40
5.6 VÝCHOVA PŘÍBUZNÝMI	41
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	42
6. POSTUP A TECHNIKA ZPRACOVÁNÍ PROBLEMATIKY	42
6.1 CÍL VÝZKUMU, HYPOTÉZY A ÚKOLY VÝZKUMU	42

6.2	VÝZKUMNÁ METODA A POPIS VZORKU	43
7.	VÝSLEDKY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU	45
7.1	TŘÍDĚNÍ PRVNÍHO STUPNĚ	45
7.2	TŘÍDĚNÍ DRUHÉHO STUPNĚ	48
8.	OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	68
8.1	OVĚŘENÍ VZTAHU MEZI DVĚMA SLEDOVANÝMI JEVY.	72
9.	DISKUSE.....	74
ZÁVĚR.....		77
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY		78
SEZNAM PŘÍLOH		81

ÚVOD

Rozvod je chápán jako legitimní a společností dobře tolerovaný způsob ukončení manželství. Umožňuje změnu partnera i životního stylu. Rozvod iniciují dospělí z vlastní vůle, na přání a potřeby dětí se při jeho plánování příliš nemyslí. Statistiky uvádí, že s rozvodem rodičů má zkušenost stále více dětí.

V centru pozornosti této diplomové práce jsou mladí lidé v období adolescence. Dospívající jsou právě tou věkovou kategorií, která stojí na prahu dospělosti a dříve nebo později se bude zabývat otázkami partnerství a manželství. Studenti, které jsme oslovili, si prošli nelehkým životním obdobím rozpadu jejich rodiny. Cílem práce je zjistit podíl adolescentů z rozvedených rodin, průběh rozvodu, kontakt s druhým rodičem a názory na jejich budoucí život v manželství, které rozvodová zkušenost mohla ovlivnit.

Teoretická část práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola je věnována rodině a jejím charakteristickým rysům. Rodina bývá označována jako základní stavební článek státu a plní řadu funkcí. Pomalu ustupuje od svého tradičního modelu a nabývá nových podob, které uvádíme.

Adolescence je synonymem pro složité a problematické období předcházející dospělosti. Druhá kapitola se zabývá vývojovými úkoly v tomto období a adolescentní krizí. Rozebíráme základní oblasti vztahů k rodičům a blízkým osobám. Největší prostor věnujeme ve třetí kapitole rozvodům, jejich příčinám, fázím i samotným aktérům. Po rozvodu mohou nastat situace, které se děti velmi negativně dotýkají. Jde o odcizení dítěte, gatekeeping, parentifikaci a syndrom zavrženého rodiče. Působení rozvodu na děti může přinést řadu reakcí, které popisujeme ve čtvrté kapitole. Úprava poměrů k dětem probíhá ještě před samotným rozvodem manželství. Poslední, pátá kapitola, uvádí výčet všech typů porozvodové péče o dítě. Nejvíce nás oslovila forma střídavé péče, která nemá v naší společnosti ještě pevné kořeny.

V praktické části diplomové práce jsme pomocí dotazníkového šetření oslovili středoškolskou mládež. Prostřednictvím grafů na základě kontingenčních tabulek jsme získali konkrétní informace o průběhu rozvodů a dokázaly jsme odpovědět na stanovené výzkumné úkoly. Pro výzkum jsme sestavili tři hypotézy, které jsme ověřovali pomocí testu dobré shody chí-kvadrát. Ve vybraném vzorku sedmnáctiletých studentů jsme ověřovali možnou statistickou závislost mezi věkem respondentů v době rozvodu a jejich vztahem k druhému rodiči pomocí Spearmanova koeficientu pořadové korelace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

Rodina od pradávna existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a mít děti jsou přední hodnoty lidského života. Model rodiny tvořené rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek (Možný, 1990).

„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (Sobotková, 2001, s.22) Rodina je stálý sociální útvar, který chrání svoje členy a pomáhá jim vyrovnávat se se změnami probíhajícími v jejich okolí.

Rozlišujeme pět základních funkcí rodiny (Smutková, 2004):

- Biologicko-reprodukční funkce – zabezpečování pokračování dalších generací ve společnosti, péče o členy rodiny.
- Ekonomická funkce – zabezpečování základních životních potřeb, budování správného ekonomického myšlení u potomků.
- Výchovná a socializační funkce – rozvoj osobnosti dítěte, příprava na zapojení do společnosti.
- Emocionální a psychohygienická funkce – stabilní a milující prostředí, kladné emocionální vztahy.
- Ochranná funkce – ochrana zdraví a ochrana před sociálně patologickými jevy.

Byla vytvořena řada teorií o tom, jak vypadá „zdravá“ či „fungující“ rodina. Příkladem obecnějšího mezioborového pojetí je názor S. R. Saubera (in Smékal, Lacinová, 2004), jenž vymezuje rodinné fungování jako schopnost rodiny fungovat ve čtyřech rozhodujících oblastech. Jde o fungování v oblasti:

- Osobní – spokojenost členů rodiny se svou pozicí v rodině
- Manželské – spokojenost v sexuální oblasti, vzájemný soulad
- Rodičovské – odpovědnost za výchovu dětí a pocit obohacení z rodičovské role
- Socioekonomické – ekonomická úroveň rodiny, sociální začlenění a sociální podpůrná síť

Konkrétnější znaky takto úspěšně „fungujících rodin“ uvádí R. Skynner (in Smékal, Lacinová, 2004) na základě svého výzkumu:

- Vyvážené potřeby blízkosti a autonomie mezi manžely i mezi rodiči a dětmi
- Schopnost adaptace
- Schopnost spolupráce
- Jasná komunikace
- Vysoká úroveň humoru a radosti v rodině
- Věrnost jako vědomá osobní volba
- Afiliativní (přátelský) postoj k druhým, k širšímu sociálnímu okolí rodiny

1.1 Současná rodina

„Současnou českou rodinu charakterizuje především odklon od tzv. dítěcentrizmu (tedy upřednostňování zájmů dítěte) a přesun k tendenci, kterou bychom mohli charakterizovat jako snahu „prožívat život plně“, což by se mělo v ideálním případě týkat všech jejích členů. Dalším znakem současné rodiny je výrazná pracovní angažovanost obou rodičů. S tím souvisí růst vzdělanosti žen, jejich snaha prosazovat rovnoprávnost v různých oblastech života a nahrazování mnoha činností, které dříve zajišťovala rodina, různými institucemi (společné vývařovny, různé služby, družiny pro děti...). S tímto jevem souvisí též snižování prestiže mateřství a rodičovství obecně. Být matkou dnes znamená pro mladé ženy méně než dříve. Mají pocit, že i mateřské dovolené musí dát nějaký další program, než je „jen péče o dítě“. S tímto souvisí i snižování počtu dětí a nárůst tzv. alternativních rodinných soužití, kde jsou

hojně zastoupeny i rodiny bez dětí. Za znak současné rodiny je třeba považovat i malou víru v její stabilitu. Často se nevíra v pevnost vztahu projevuje od prvních dnů manželství. Dvojice manželů nepředpokládá, že se jedná o vztah na celý život. Společnost zcela toleruje snižování pevnosti rodinné struktury proti dřívějším historickým etapám“ (Šulová, 2006, s.8-12).

Podoby současných rodin:

- Rodina úplná – taková rodina má předpoklady naplnit potřeby dětí, zejména potřebu bezpečného citového vztahu včetně identifikačního procesu. Role muže i ženy je pro děti přístupná a v běžném životě má dítě možnost učit se i z řešení drobných nesouladů a konfliktů bez toho, aby docházelo k rozpojování základních vztahů.
- Rodina partnerská – jde o fenomén, který se objevil v posledním desetiletí. Partnerská rodina do určité míry splňuje podmínky rodiny úplné, ale partneři – rodiče nepotřebují formální stvrzení ke svému soužití. Faktory podílející se na takovém rozhodnutí jsou různorodé. Jinou formou jsou rodiny, kde jeden z partnerů žije mimo bydliště dětí, v rodině funguje sice jako rodič (obvykle se jedná o otce), ale má z různých důvodů bydliště jinde.
- Rodina neúplná – je častým mýtem, že dítě z neúplné rodiny vždy strádá a je tím poznamenáno. Pokud se ale jedná o rodinnou patologii jako je alkoholismus nebo domácí násilí, je ale život dítěte jen s jedním rodičem klidnější. Nicméně je pravdou, že děti v neúplných rodinách mají menší míru možnosti zažít zdravý partnerský vztah jako vzor.
- Rodina doplněná – místo původního rodiče přichází do rodiny nový partner a zaujímá rodičovskou pozici. To s sebou nese řadu pastí a komplikací. Ať už v podobě odlišného výchovného stylu partnera nebo žárlivosti v případě, že s partnerem vstupuje do rodiny i jeho dítě (Masáková in Boková, 2011).

Podle většiny demografických ukazatelů současná doba rodině nepřeje. Neznamená to, ovšem, že by hodnota rodinného soužití mezi mužem a ženou klesala. Lidé zůstávají svobodní a ti, kteří uzavřeli sňatek, se rozvádějí nikoli proto, že by jim manželství jako společenská instituce přestala cokoli říkat, ale proto, že manželství je pro ně natolik důležité, že jej nejsou ochotni uzavřít, nebo v něm setrvat, když jim plně nevyhovuje. Většina mladých Čechů

nepovažuje rodinu za zastaralou instituci. Na druhou stranu to má být podle jejich představ rodina snadno zrušitelná, pokud jednomu z partnerů soužití v něm nevyhovuje. Mladí lidé dnes zdůrazňují hodnoty individuální autonomie a manželství a v rodině mnohem více než jejich rodiče. Pod tlakem těchto hodnot se proměňuje podoba české rodiny od jedné normy párového soužití k pluralitě typů soužití (Katrňák in Boková, 2011).

2. Adolescence

2.1 Adolescence ve vývojové psychologii

Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere* (dorůstat, dospívat, mohutnět). Adolescence (v české terminologii mládí) je pak většinou datována od 15 do 20 (22) let. Počátek je spojován s plnou reprodukční zralostí, v jejím průběhu se obvykle ukončuje tělesný růst. Pro ukončení adolescence biologická kritéria již takovou váhu nemají – důležitější jsou kritéria psychologická (dosažení osobní autonomie), případně sociologická (role dospělého) a pedagogická (ukončení vzdělávání a získání profesní kvalifikace). Teoretické diskuse se někdy vedou o tom, zda je toto období specifickou, kvalitativně odlišnou fází ontogenetického vývoje, či zda je kontinuální součástí životní dráhy člověka. A je-li tomu tak, je třeba uvést jeho odlišnosti a specifčnosti. Východiskem je koncept vývojového úkolu podle R.J.Havighursta. Ve vývojovém úkolu jsou zahrnuty jak potřeby a očekávání společnosti, ve které jedinec žije, stejně jako jeho individuální potřeby a očekávání. Zahrnuje to, co člověk sám chce naplnit jako podstatné a důležité ve svém životě, a také to, co si uvědomuje, že je důležité naplnit v kontextu vlastního života v určitém prostředí, komunitě a společnosti. Po naplnění vývojového úkolu nabízí konkrétní společnost určité osvědčené vzorce chování. Pokud je člověk nerespektuje a volí svou vlastní, odlišnou cestu, je často sankcionován.

Modifikované Havighurstovy vývojové úkoly pro období adolescence uvádí Macek (1999) takto:

- Přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role.
- Kognitivní komplexita, flexibilita a abstraktní myšlení – schopnost aplikovat intelektový potenciál v běžné každodenní zkušenosti.
- Uplatnění emocionálního a kognitivního potencionálu ve vrstevnických vztazích, schopnost a dovednost vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky opačného pohlaví.
- Změna vztahů k dospělým (rodičům, dalším autoritám) – autonomie, popř. vzájemný respekt a kooperace nahrazuje emocionální závislost.
- Získání představy o ekonomické nezávislosti a směřování k určitým jistotám, které s ní souvisejí – k volbě povolání, k získání základní profesní kvalifikace, k ujasnění.
- Získání zkušeností v erotickém vztahu, příprava pro partnerský a rodinný život.

- Rozvoj intelektu, emocionality a interpersonálních dovedností zaměřených ke komunitě a společnosti – tj. získání kompetence pro sociálně zodpovědné chování.
- Představa o budoucích prioritách v dospělosti – důležitých osobních cílech a stylu života.
- Ujasnění hierarchie hodnot, reflexe a stabilizace vlastního vztahu ke světu a k životu.

„Adolescence je dospívání i mládí současně, odlišuje se od ostatních životních etap a současně je vnitřně diferencovaná. Všeobecný konsensus je v tom, že je užitečné toto období dále rozdělovat a rozlišovat v jeho rámci tři fáze: časnou adolescenci v časovém rozmezí zhruba 10 (11) let, střední adolescenci vymezenou přibližně intervalem 14-16 let a pozdní adolescenci od 17 do 20 let, případně i mnohem déle. Každá z těchto etap má svoje svébytné charakteristiky, např. srovnání dvanáctiletého a devatenáctiletého adolescenta potvrzuje, jak markantní změny se v průběhu tohoto období odehrávají“ (Macek, 1999, s. 11-12).

Tentýž autor konstatuje, že v psychologických teoriích je až do 60. let 20. století zdůrazňován konfliktní a dramatický průběh dospívání, zejména v souvislosti s pohlavním dospíváním a nástupem sexuality. Pojmy generační konflikt a adolescentní krize byly přijímány jako samozřejmý atribut období adolescence.

Boková (2011) doplňuje, že důležitá je skutečnost, že tento pohled se stal součástí obecného povědomí a v určité podobě v něm přežívá i dodnes. V extrémní poloze je představován názorem, že konflikty, rizikové chování a vzdor jsou projevem zdravého vývoje, naopak klidný průběh dospívání a hladký přechod do dospělosti jsou trochu podezřelé.

„Výzkumy v dalších letech přinesly poznatky, které zahájily postupný odklon od tohoto přístupu. Pojetí adolescence jako období plného vášnivých emocí, konfliktů a vzdoru se jeví v našem soudobém kulturním prostředí jako překonané. Revizi zasluhuje i adolescentní krize, která byla často ústředním tématem teoretických úvah o adolescenci. Spíše než o krizi, která se spojuje s negováním všeho dosavadního hodnotného, se častěji jedná o proces pozvolné transformace vlastních pocitů, názorů a hodnot. Pro ten se lépe než krize hodí termíny hledání a přehodnocení“ (Macek, 1999, s.41).

K pochopení této životní etapy přispívá Boková (2011, s.84) svým tvrzením , „že práce dospívajících je obrovská. Když hledají cestu v novém světě, jsou pod strašným tlakem, protože jsou hnáni energií, kterou uvolňuje puberta, psychologickou potřebou nezávislosti a nadějí na společenský úspěch. Připočítejme k tomu skutečnost, že na této cestě neexistují žádné značky, a jste u zázraků a hrůz, které dospívání nese s sebou. V minulosti (a u přírodních národů i v současnosti) byl přechod od dětství k dospělosti zcela jasný, doprovázený někdy krátkodobou přípravou a závěrečným rituálem, který mladého člověka potvrdil v roli dospělého se všemi právy i povinnostmi. Pravidla pro děti (co mohou a nesmějí) i pro dospělé (co mohou a musí) byla jasně daná. Narůstající složitost společenského uspořádání klade na dospělé stále větší nároky, zejména v oblasti vzdělání a způsobuje, že se období od nástupu puberty k dosažení plné dospělosti stále prodlužuje“.

2.2 Adolescence a rodiče

„Jak ukazují výzkumy z několika posledních desetiletí, na vztahy k rodičům v průběhu dospívání je třeba nahlížet spíše kontinuálně, v souvislosti s předchozím vývojem v dětství, a ne jako na nějakou novou kvalitu, která se vynořila s nástupem puberty. Dříve často tradovaná představa o nutnosti vyhraněného mezigeneračního konfliktu pro zdravý a přirozený vývoj adolescenta je spíše mýtem než skutečností. Když na konci osmdesátých let minulého století zhodnotila A. Petersenová současné relevantní výzkumy, doložila, že většina dospívajících si se svými rodiči „spíše rozumí“ (Macek, Štefánková, 2012, s. 26).

„Základní oblasti vztahů adolescentů jsou vztahy s rodiči a s dalšími blízkými osobami. Nicméně i zde dochází v posledním období k určitému přehodnocení dosavadních názorů. Jak dokládá řada výzkumů, dřívější úvahy o protikladném významu vztahů k vrstevníkům a k rodičům již ztratily v mnohém svoje opodstatnění. Jednoduše řečeno, je celkem běžné, že dospívající zažívají pozitivní vztahy jak se svými rodiči, tak se svými vrstevníky. Vztahy s rodiči se formují dlouhodobě a kontinuálně, není pravidlem, že adolescence sama o sobě by měla znamenat nějakou výraznou prožitkovou změnu. Pokud byly vztahy mezi rodiči a dětmi dobré již v dětství, v podobném duchu se obvykle rozvíjejí i v dospívání, pokud však zahrnovaly otevřený či latentní konflikt, vstup do období adolescence zvyšuje pravděpodobnost, že se konflikt projeví naplno“ (Macek, Lacinová, 2012, s.18).

„Vztahy k rodičům a vztahy k vrstevníkům mají pro dospívajícího odlišný význam. V rámci vztahů k rodičům dominuje často snaha o „zrovnoprávnění“ vlastní pozice. Pokud

jde o vztah k vrstevníkům, jde často především o vlastní „zhodnocení“. Z toho – mimo jiné – vyplývají selektivní projevy konformity – její vysoká úroveň ve vztahu k vrstevníkům pocit vlastní autonomie obvykle zvyšuje, vysoká konformita ve vztahu k rodičům naopak tomuto pocitu často brání. V dalších fázích adolescence se oba aspekty identity zase sbližují a nejsou již tak vázány na vliv prostředí“ (Macek in Macek, Smékal, 2002, s.119).

„Přestože se rodičům dospívajícího může zdát, že o nich jejich dítě nestojí a dává jim ostentativně najevo, aby mu dali pokoj, v naprosté většině je opak pravdou. Především je to dobrý vztah s rodiči, co je pro dospívající mimořádně důležité, potíž je v tom, že trpělivost, respekt, vstřícnost a nadhled budou občas pouze na jejich straně“ (Boková, 2011, s. 86).

Na vztahy a vazby musíme podle Macka (1999) nahlížet jako na vlivný faktor socializace a individuace dospívajícího. Dřívější psychoanalytický pohled, kdy bylo dospívání chápáno jako zvýšené konfliktní období ve vztazích rodiče - děti, nelze generalizovat. Vztah může zůstat trvale pozitivní, a přitom se závislost může snižovat. Navíc zde může fungovat fakt, že rodiče jsou si vědomi „přirozenosti“ dočasné opozice svých potomků a přijímají jejich bouření jako přechodnou nutnost. Konflikty nevadí, když mají adolescenti pocit, že mohou svobodně vyjadřovat své názory a že se na ně bere ohled.

Podrobněji se tímto tématem zabývá a příklady z výzkumů uvádí Macek a Lacinová (2012). Důležitá je celková atmosféra a styl komunikace mezi rodiči a dospívajícími dětmi. Významnou roli hraje zájem rodičů o své děti, jejich emocionální zaangažovanost a výchovný styl rodičů. Pokud mají dospívající pocit, že mohou před rodiči svobodně prezentovat svoje názory a pocity, že je rodiče poslouchají (i když s nimi ne vždy souhlasí), konflikty nejsou fatální, nezasahují do sebevědomí dítěte, a dokonce někdy přispívají k sebedůvěře a sebestoprvčení. Podstatné přitom není to, co si rodiče myslí, ale to, jak celou vzájemnou interakci a komunikaci vnímají a posuzují sami dospívající. To ukázal i longitudinální výzkum, ve kterém bylo sledováno sebehodnocení třináctiletých adolescentů z jejich percepce a hodnocení rodičů, konkrétně jejich výchovného stylu. Pokud jsou oba rodiče vnímáni jako otevření, emočně zaangažovaní a vstřícní, byla zjištěna i vyšší sebedůvěra dospívajících. Na druhé straně, jestliže je zejména matka vnímána jako emočně chladná a nezajímající se, sebedůvěra dospívajících se rapidně snižuje. Výzkum také ukázal, že vliv otce se podobným způsobem uplatňuje především u chlapců, u dívek se tento vztah nepotvrdil. Na druhou stranu, pro posílení důvěry dívek se ukázalo jako důležité také to, zda vnímají svoji matku nejen jako emočně vřelou, ale také zajímající se (ve smyslu monitorování, prosazování

určitých požadavků a určité kontroly nad tím, co dcera dělá). U chlapců tento vztah zjištěn nebyl.

Podle Macka a Štefánkové (in Macek, Lacinová, 2012) se ve střední adolescenci přímý vliv rodičů na celkové sebehodnocení poněkud snižuje, do hry tu větší měrou vstupují vrstevníci, především ti nejbližší (partner, partnerka, kamarád, kamarádka). Nicméně pořád hraje roli celková atmosféra v rodině a také to, jakou pozici a roli zde dospívající má. Jedním z ústředních témat střední adolescence je potvrzení vlastní identity dospívajícího, tj. definitivní oddělení se od předchozího období dětství a puberty na jedné straně a zřetelné vymezení vůči světu, kultuře a hodnotám dospělých, včetně rodičů, na straně druhé. Adolescent se v mnohem větší míře než doposud stává autorem vlastního života. Současně však zažívá silnou potřebu identifikace s některou skupinou, komunitou či subkulturou svých vrstevníků, vůči jiným se naopak potřebuje negativně vymezit. Viděno z tohoto úhlu pohledu, blízké vztahy s rodiči ustupují poněkud do pozadí, jejich důležitým aspektem zůstává akceptace a tolerance.

„V pozdní adolescenci se vztahy s rodiči již často stabilizují, ale současně také více diferencují. Obvykle už jasně směřují k určité symetrii – po dosažení právní plnoletosti rodiče snadněji přijímají právo na autonomní rozhodování a život svých dětí. Sami dospívající prožívají vztahy s rodiči na více rovinách. Na jedné straně se jim ve větší míře vzdalují a stávají se autonomní ve svém rozhodování a jednání. Na druhé straně, internalizace postojů, hodnot a názorů spojení s přebíráním zodpovědnosti v některé z tzv. dospělých rolí (např. profesní role) vede často k přehodnocení původních konfrontačních stanovisek ve směru k rodičům.“ (Macek, Štefánková in Macek, Lacinová, 2012, s. 28).

Řada studií ukazuje, že adolescenti se svou hodnotovou orientací více podobají vlastním rodičům než svým přátelům. To se týká především cílových hodnot, které souvisí s jejich osobní perspektivou. Podle některých výzkumů mají rodiče větší vliv na všechny oblasti života s výjimkou volného času. Nesouhlas se týká aktuálního života teenagerů, trávení volného času, zájmů, kultury, oblékání, atd. (Macek, 1999).

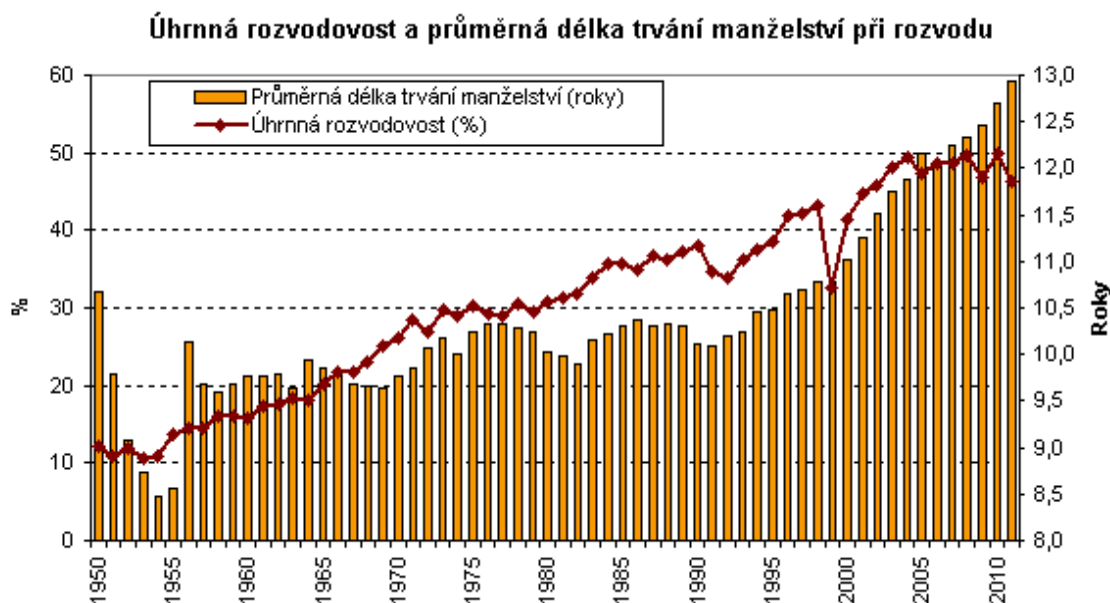
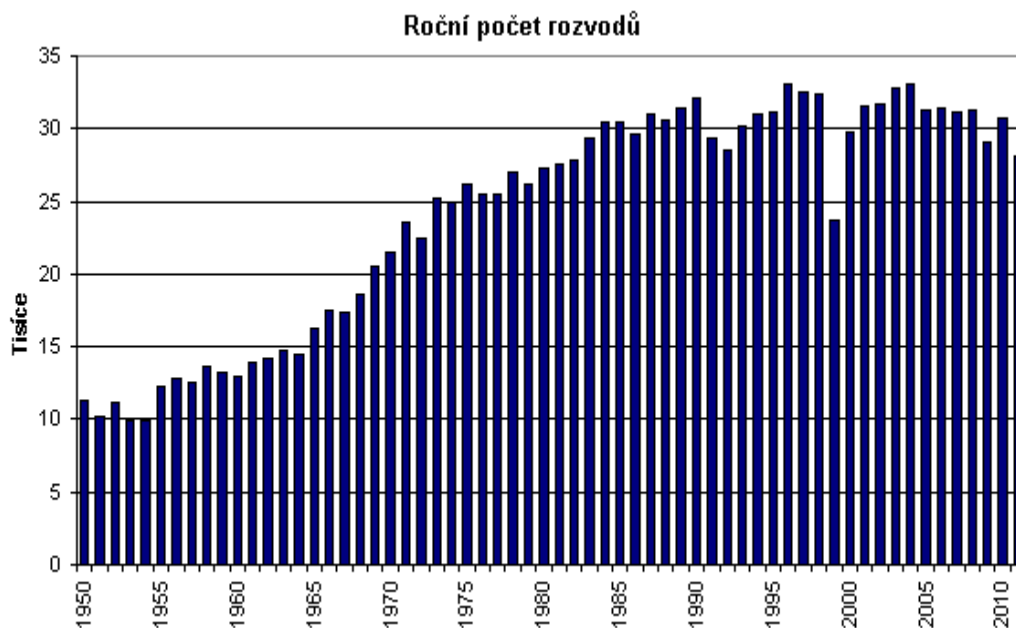
3. Rozvod

„S institucí rozvodu manželství má osobní zkušenost stále větší procento manželských párů, a to vzdor statisticky prokázanému poklesu počtu uzavřených manželství. Je nesporné, že tato zkušenost je většinou velmi nepříjemná a traumatizující jak pro oba manžele, tak zejména pro jejich děti. Vyvarovat se tohoto životního neúspěchu není lehké. A rozvod manželství bezesporu takovým neúspěchem je. Příčin je mnoho, někdy kořeny těchto manželských havárií tkví již v samém počátku manželství, v ukvapeném sňatku, který snoubenci uzavřeli, aniž by dostatečně poznali povahové vlastnosti partnera, jeho životní postoje k zásadním problémům společného života, k výchově dětí, financování domácnosti a trávení volného času, atd. Rozpory mezi partnery způsobené nesouladem v těchto sférách společného života, zejména při nedostatku tolerance a schopnosti kompromisu, jsou pak příčinou manželských konfliktů a krizí často provázených verbálním, někdy i fyzickým napadáním. V případě, že tyto krize jsou natolik intenzivní a pro partnery nepřijatelné, že mezi manžely vyvolají hluboký a trvalý nesoulad, nabízí se ve většině případů jediné řešení, a tím je rozvod“ (Dvořáková Závodská, 2002, s.70).

Statistiky týkající se rozvodovosti jsou však neúprosné. V mezinárodním srovnání patří Česká republika mezi země s vysokou mírou rozvodovosti, stejně jako skandinávské země, Rusko a pobaltské státy, Velké Británie a Německo. Naopak nejnižší intenzita rozvodovosti v Evropě je v zemích se silnou katolickou tradicí, především v Itálii, Španělsku a Polsku. Rozvodovost u nás roste od šedesátých let dvacátého století a spolu s ní roste i tolerance společnosti vůči rozvodům. Rozvedení už si s sebou nenesou stigma, ale jsou přijímáni zcela standardně (Schmidová in Boková, 2011).

V roce 2011 bylo rozvedeno 28,1 tisíce manželství, což bylo o 2,7 tisíce méně než v roce 2010. Od roku 1989 jde o nejvyšší meziroční pokles počtu rozvodů s výjimkou roku 1999, kdy se roční počet rozvodů snížil o 8,7 tisíce ve srovnání s rokem 1998. K tomuto poklesu tehdy došlo v důsledku novely zákona č. 94/1963 Sb., který byl upraven zákonem č. 91/1998 Sb., jímž se mimo jiné měnily podmínky pro rozvod. Téměř 81 % rozváděných mužů a žen se rozvádělo poprvé, tedy mezi rozvedenými muži i ženami bylo shodně 19 % těch, kteří se rozvedli opakovaně. V 72 % případů šlo o první rozvod u obou manželů, u 11 % rozvedených dvojic se jednalo o oboustranně opakovaný rozvod, zbylých 17 % připadá na kombinace, kdy muž se rozváděl poprvé a pro ženu to byl již další rozvod, nebo se muž rozváděl opakovaně a ze strany ženy to byl první rozvod. Zastoupení mužů a žen, které se

rozvádí opakovaně se od počátku 90. let 20. století příliš nezměnilo. Návrh na rozvod podává ve dvou třetinách případů žena.

Úhrnná rozvodovost udává podíl manželství končících rozvodem (za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z daného roku po dalších zhruba třicet let).

Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, když se zvyšovalo zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. V roce 1991 se

po více než 20 letech od sňatku rozvádělo necelých 13 % ze všech manželství, které byla v tom roce rozvedena, v roce 2001 to bylo už více než 19 % a v roce 2011 představovala manželství trvající více než 20 let už 30 % ze všech rozvodů. Manželství, která trvala méně než 5 let, představovala v roce 1991 více než 33 % rozvodů. Od začátku tisíciletí připadá na manželství kratší 5 let méně než 20 % rozvodů. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila v loňském roce 12,9 let. Ve srovnání s obdobím na počátku 90. let minulého století tak vzrostla o téměř tři roky (www.czso.cz).

3.1 Historie rozvodu

„Statistické záznamy a archivní materiály z osmnáctého a devatenáctého století ukazují, že rodinné konflikty a nestabilita nejsou moderním úkazem. Rodinný život s sebou vždy přinášel konflikty a napětí o různé intenzitě, rozličných podobách a projevech. Představa rodiny z předchozích staletí doby bezpečného přístavu je romantická idealizace. Konflikty a napětí se však zintenzivnily novým vývojem, který změnil strukturu společnosti a současný život. Urbanizace a industrializace dvacátého století, ženy nastupující do práce v průběhu druhé světové války a po ní, kontrola plodnosti prostřednictvím antikoncepce v šedesátých letech a přijetí „nezaviněných“ rozvodů: to vše přispělo ke zvyšující se rozvodovosti. Tyto změny vedly k výraznému posunu v rolích a závazcích, jež na sebe manželé berou, ve způsobu komunikace i v rozdělování pravomoci. V důsledku těchto dalekosáhlých změn začala rozvodovost ve Spojených státech kolem roku 1900 stoupat, po druhé světové válce se tento vývoj značně urychlil a mezi lety 1960 a 1975 se rozvodovost dokonce zdvojnásobila. Vrcholu pak dosáhla v roce 1980, poté ovšem příliš neklesla“ (Teyber, 2007, s.8).

V závislosti na převažujících kulturních a náboženských zvycích v různých státech existují různé právní modely řešení rozvodů – od přísných přes ty, co rozvod připouštějí jen za výjimečných okolností, až po benevolentní. Historické prameny dokazují, že rozvody probíhaly již ve starověkém Řecku a Římě. Poměrně neomezená svoboda k rozvodu trvala v západní společnosti do období nástupu křesťanství, které ji značně ovlivnilo. Římskokatolická církev považovala, respektive považuje, manželství za svátost doživotně zavazující a nezrušitelnou. Známe je proklamované tvrzení „co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje“, „dokud nás smrt nerozdělí“ atp. (Schmidová, 2011).

Možný (1990, s.119) doplňuje, že ten, „kdo uzavřel sňatek v kostele a rozvedl se u civilního soudu, je církví považován za ženatého muže, respektive vdanou ženu. Jeho

případné další manželství je pak církví považováno za nelegální a jeho případné další děti jsou považovány za nelegitimní. Nedá se očekávat, že by církve své stanovisko k rozvodům v dohledné době změnila; její zákoník týkající se rodinného práva byl naposled novelizován v roce 1983, po pětadesáti letech platnosti předchozí verze“.

Historický vývoj právní úpravy rozvodu manželství na našem území ukazuje, jak se některé jeho aspekty s časem nemění, ale na druhé straně, jak se postupně mění náhled zákonodárce. Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 původně upravoval možnost právního ukončení manželství za života obou manželů na konfesním principu, to znamená, že tzv. rozluka byla možná pouze u nekatolíků a Židů. Teprve po vzniku samostatného Československa tzv. manželská novela (zák. č. 320/1919 Sb.) upravila možnost právního zrušení manželství jednotně bez ohledu na vyznání manželů. Manželská novela rozvod od stolu a lože (zánik povinnosti žít spolu, nemožnost uzavření nového manželství) a rozluku (právní ukončení manželství). Celkový počet rozluk z důvodů vlivu církve a ekonomické závislosti žen byl velmi malý. Poválečná změna ekonomických podmínek života společnosti („vítězství pracujícího lidu“) s sebou přinesla i nový Zákon o právu rodinném (zák. č. 265/1949 Sb.), který nabyl účinnosti dnem 1.1.1950. Nová právní úprava umožnila právní ukončení manželství pod názvem rozvod. Jestliže tzv. manželská novela z roku 1916 neumožňovala rozluku na návrh manžela, který byl převážně vinen rozvrátem, nová právní úprava byla v tomto směru přísnější a mluvila o manželovi, který byl výlučně vinen. V praxi však začalo docházet k tomu, že když se výlučně nevinný manžel rozvodu bránil, provinivší se manžel založil novou rodinu bez rozvodu. Vznikala tzv. „mrtvá manželství“. Z tohoto důvodu byl zákon o právu rodinném novelizován zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb. O změně předpisů rozvodu. Výjimečně bylo možné povolit rozvod i proti vůli výlučně nevinného manžela, jestliže manželství, které bylo hluboce a trvale rozvráceno, již delší dobu neplní svůj společenský účel. Zákon o rodině (zák. č. 94/1963 Sb.) s účinností od 1.4.1964 ve své původní podobě (tedy až do 1.8.1998) opustil princip viny na rozvodu. Ustanovení občanského soudního řádu do roku 1973 upravovalo tzv. obligatorní smírčí řízení. Jeho podstata spočívala v tom, že pokud se manželé chtěli rozvést, bylo nejprve nutné podat soudu návrh na zahájení smírčího řízení. Teprve po jeho neúspěšném skončení bylo možné podat samotný návrh na rozvod. Až do počátku 90. let rozhodoval o rozvodu manželství senát, složený z profesionálního soudce a dvou

soudců z lidu. Jakmile se po roce 1990 začalo uvažovat o reformě rodinného práva, čelné místo v těchto úvahách zaujala diskuse o nové úpravě rozvodu manželství (Hrušáková, 2001).

„Společnost našeho typu téměř vůbec nereguluje výběr partnera pro manželství. Rozhodnutí založit rodinu je osobní záležitost; každý pokus o zásah do volby by kandidáti manželství nesli jako zasahování do nejsoukromější sféry. V mnoha starších společnostech určovala volbu partnera přesná pravidla a v mnoha z nich měli rozhodující slovo rodiče snoubenců. To vytvářelo soubor pojistek proti rozvodu, který však v moderní společnosti nelze žádným způsobem restaurovat" (Možný, 1990, s.117).

Plaňava (1986), Možný (1990) pohlíží na rozvod jako na ztrátovou situaci pro všechnu zúčastněné. Ve velké většině zůstanou děti s matkou, otec žije jinde a není v běžném kontaktu s vlastním dítětem. Musí tudíž rezignovat na přímé výchovné působení a v určitém smyslu se stává vedlejším rodičem. A platí to tím, více, čím jsou děti menší. Matkám klesá po rozvodu životní úroveň. Rozvedená žena je daleko více zatížena provozem rodiny. Kromě ekonomických ztrát se objevují i nesnáze v oblasti psychologické. Mezi ně patří např. strach z osamění, nejistota při hledání nového životního partnera, pochybnosti ve výchovném poslání. Děti se málokdy plně smíří s tím, že se jeho rodiče rozešli. Tato skutečnost zůstane napořád určitým handicapem, jehož důsledky je možné zvládnout, zmírnit, nikoli zcela anulovat.

3.2 Od manželství k rozvodu

„Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení musí muž a žena učinit buď před obecním úřadem pověřeným vést matriky, nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, které jsou k tomu oprávněny zvláštním předpisem. Toto prohlášení snoubenců má být učiněno veřejně, slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Zákon o rodině stanoví pro osoby muže a ženy, kteří spolu hodlají vstoupit do manželství, určité požadavky. Předně ji i nemohou být osoby blízkého stupně příbuzenství. Zákon o rodině konkrétně stanoví, že manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci. Totéž platí o příbuzenství založeném osvojením, pokud toto osvojení trvá. Dále je v zákoně o rodině stanoveno, že manželství nemůže uzavřít nezletilý. Z tohoto pravidla však existuje zákonná výjimka – je-li to v souladu se společenským účelem manželství, může soud

z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu šestnácti let“ (Dvořáková Závodská, 2002, s.12).

„Rozvod manželství a rozpad rodiny má své aspekty etické, sociální a právní, emoční, ale také velmi důležité aspekty mentálně hygienické. Četnými autory je rozvod řazen mezi projevy tzv. sociální patologie. Rozvod má četné rozporné charakteristiky, protože může být považován za určité základní společenské sankční opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické spolužití a umožnit další životní perspektivy“ (Matějček, Dytrych, 1994, s.133).

Matějček, Dytrych (1994) uvádí tři stádia rozpadu manželství, které rozvodu předcházejí:

- manželský (rodinný) nesoulad - vzniká z více či méně podstatných rozporů, ve kterých se prokazuje snížená schopnost partnerů najít vhodné kompromisy a rozpory řešit
- manželský (rodinný) rozvrat - podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí, může být akutní nebo dlouhodobý
- rozvod - formálně právní ukončení manželského vztahu dvou jedinců, krajním řešením v procesu rozvratu manželství

Důvody rozvodů shledává Plaňava (1986, s.18) ve třech oblastech:

- do manželství vstupuje příliš vysoký počet jedinců. Mnozí z nich jsou riziková a také jsou dvojice, které lze označit jako primárně neslučitelné
- dalším faktorem může být čas, Jeho nástrahy se projevují buď uspěchaným sňatkem nebo nezvládnutím manželských krizí
- příliš mnoho lidí vstupuje do manželství s falešným očekáváním a iluzemi, kterých se pak nedokáží vzdát

A ve své další knize (2000, s.162) doplňuje dosavadní výčet příčin o další:

- gravidita nevěsty
- věk manželů – u žen méně než 18 let, u mužů méně než 20 roků
- spory a hádky , které začaly už v době známosti
- nesouhlas až odpor rodičů proti sňatku

„Kolem osmi měsíců pře podáním návrhu na rozvod se začínají vyhrcovat problémy v oblasti instrumentální, tj. potíže, sabotáže až přerušování kooperace v péči o domácnost, o děti a též ve finančním hospodaření. V období šesti až sedmi měsíců před rozvodovým jednáním začínají nabývat na významu problémy v sexu, především jeho absence“ (Plaňava, 2000, s.162).

Český rozvodový proces zaznamenal zásadní změnu díky novele zákona o rodině účinné od 1.srpna 1998. I po této velké novele zůstala zachována původní koncepce zákonné úpravy, tj. zůstal zachován rozvod na základě prokázání existence tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství. V rámci soudního řízení o rozvod manželství je tedy třeba, aby účastníci řízení soudu prokázali existenci a také příčiny rozvratu svého manželství. Novela zákona umožnila vedle klasického modelu rozvodového řízení, aby se manželé „dohodli na všem, co od nich zákon požaduje“, s tím, že potom nejsou účastníci řízení zatíženi břemenem dokazování kvalifikovaného rozvratu manželství a jeho příčin.

Dle platného právního řádu existují tyto modely rozvodového řízení:

- Rozvod „klasickou cestou“ – bývá označován jako sporný rozvod.
- Rozvod „dohodou“ – oboustranný názor na nefunkčnost manželství
- Rozvod „ztížený“ – soud manželství nerozvede, neboť bylo některým z účastníků prokázáno, že on se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a byla by mu způsobena závažná újma.

Pokud se z manželství narodily děti a pokud jsou v době rozvodového řízení nezletilé, pak bude celý rozvodový proces probíhat ve dvou fázích:

- Opatrovnické řízení.
- Rozvodové řízení.

Opatrovnické řízení je odborně označeno jako řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti k nezletilému či nezletilým dětem. Upravuje otázku výchovy a výživy nezletilého dítěte nejen po dobu po rozvodu manželství, ale i po dobu trvání manželství (Průchová, 2002).

3.3 Právní rozvod a psychorozvod

„Právní rozvod je institut, který slouží k vnějšímu řešení situace – oddělení manželů, kteří spolu již nechťejí nebo nemohou dále žít. Řeší způsob oddělení O nezletilých dětí. Je také informací pro okolní svět, že manželé už nepatří k sobě – nastala změna jejich stavu“ (Poupětová, 2009, s.40)

„Psycho-sociální rozvod (zkráceně psychorozvod) chápeme jako sled procesů (intrapsychických i interakčních), kdy se všichni přímo zúčastnění (manželé- rodiče, dítě či děti, prarodiče) vyrovnávají s rozpadem manželství tak, aby se mírnily či minimalizovaly ztráty i důsledky rozvodových frustrací a též vytvářely předpoklady k uspokojivému žití po rozvodu. Tento dlouhý adaptační a adjustační proces zahrnuje řadu úkolů, jejichž plnění na sebe navazuje, případně se může i prolínat“ (Plaňava, 2000, s.166).

Smyslem psychorozvodových úkolů je:

- distancovat se od manželství
- odpoutání muže a ženy od sebe jakožto partnerů
- oddělit nepovedené manželství od rodičovství
- chránit děti a respektovat jejich potřeby, zájmy i prožívání při současném přijetí postoje, že rozpadem manželství rodičů děti vždy ztrácejí a strádají
- utvářet porozvodové perspektivy, pozměněný či nový životní styl a novou osobní identitu

V průběhu psychorozvodu potřebuje každý z ex-manželů vytvořit předpoklady pro restrukturování osobní identity. Proces rozvodu se nekryje se soudním rozvodem, psychické rozvádění začalo dávno před podáním návrhu, určitě tomu tak bylo alespoň u jednoho partnerů. První fáze psychorozvodu směřuje k oboustrannému přiznání skutečnosti, že manželství ztroskotalo, nadále se nebude a nemůže konat, ať už si jeho konec přeje jeden více a druhý méně. Pro druhou fázi jsou charakteristické emoce, citové bouře jako reakce na rozpad manželství, tj. životní ztrátu. Úkolem třetí fáze je co nejpravdivěji bilancovat: co jsem vlastně ztratil a jaký byl můj vlastní podíl na ztroskotání manželství? Jinak řečeno: jde o zmapování a reflektování ohrožené či rozpadlé identity, jež byla spojena s manželstvím. Ve čtvrté fázi začíná rekonstrukce životního stylu a vytváření porozvodové identity, která nebude odvozována od života v teď už bývalém manželství. Poslední, pátá fáze, je plně ve znamení otevření budoucnosti (Plaňava, 1994).

4. Rozvod, rodiče a děti

„Děti jsou na svých rodičích závislé materiálně i psychicky. Míra závislosti samozřejmě záleží na věku (a eventuálně zdraví) dítěte. Rozvod i jim přináší ztráty a změny, se kterými se potřebují vyrovnat, a potřebují k tomu podporu a ochranu. To může být v situaci, kdy rodiče jsou plni emocí a sami nestabilní, náročně. Děti také potřebují ochránit před rizikovými projevy bolestných emocí rodičů. Ty osobně řadím do komplikací hojení rozvodové rány. Pro dítě je nebezpečné slyšet hádky rodičů, být svědkem hledání rozvodových problémů či dokonce je pomáhat řešit, slyšet obviňování druhého rodiče (bez ohledu na to, zda je to oprávněné, či ne), vysvětlování důvodů partnerského rozvratu, kvalifikování rozvodu s partnerem jako rozvodu s dítětem („podívej se, tatínek nás opustil, protože nás už nemá rád“), zabřemeňování dítěte jakýmkoli druhem odpovědnosti za rodiče. Nebezpečné pro dítě také je, pokud se cítí provinile za rozpad rodiny či za svůj vztah s druhým rodičem a potřeby vůči němu (které přirozeně má). Dítě tento pocit může mít v nejistotě a nestabilitě rozvodové či porozvodové situace. Potřebuje ochranu před jednáním, které by mohlo tento pocit viny posilovat. Potřebuje ujištění o tom, že rozvod je věcí dospělých, že za něj nemůže a že může mít dále dobrý vztah s oběma rodiči.“ (Poupětová, 2009, s.40).

I přes psychologická rizika provázející vývoj dítěte v porozvodové péči matky zvládají některé děti situaci úspěšněji než druhé. Hlavně však záleží na rodičích, kterým dětem se to podaří nejlépe. Richard A. Warshak (1996, s.70-72) zmiňuje faktory tohoto usnadnění:

- dostatečný kontakt s každým z rodičů tak, aby dítěti bylo umožněno udržovat vztahy s oběma rodiči na vysoké kvalitativní úrovni
- kooperativní, málo konfliktní vztah mezi rodiči
- kvalifikované a citlivé výchovné metody
- co nejméně změn pro děti
- vhodný systém společenské podpory pro děti a pro rodiče

4.1 Odcizení dítěte s rodičem

Odcizení nastane, když se blízcí lidé, kteří k sobě patří, k sobě začnou chovat, jako kdyby byli cizí. Pokud nastane odcizení mezi rodičem a jeho dítětem, je to vždy signál onemocnění jejich vztahu. Pokud vzniklo v souvislosti s rozchodem či rozvodem rodičů, ukazuje na komplikace v hojení rozvodové rány.

Odcizení je drahé a přináší velké ztráty:

- Ztrátu blízkosti (vřelosti, náklonnosti, sdílení každodennosti, podpory, pomoci, možnosti učení...).
- Popření patření (patření mezi dítětem a rodičem je dáno vztahově i biologicky. Popření této reality je zapláceno vnitřním konfliktem, který působí napětí, někdy i problémy v oblasti duševního a tělesného zdraví- Dítě je odříznuté od části svých kořenů. Popírání patření je zdrojem velkého utrpení i pro odcizeného rodiče).
- Ztráty energie, zdraví, peněz pro všechny zúčastněné.

Odcizení se obvykle týká vztahu s rodičem, který dítě nemá v péči. Může však zasáhnout i vztah s rodičem, který je v péči má. Pak může dítě „přijít“ o oba rodiče. Může mít různou intenzitu a mnoho podob. Nejčastěji se projeví problémy v kontaktu s odcizeným rodičem. Ty mohou být vystupňované až do odmítání jakéhokoliv styku s ním (Poupětová, 2009).

4.2 Gatekeeping

Podle některých zahraničních autorů mohou ženy jednat jako gatekeepers (strážci brány), kteří nechťejí muže vpustit do domény rodiny, ve které jako jediné měly ženy tradičně převahu. Vzhledem k přetrvávajícímu nerovnému rozdělení práce v domácnosti a při péči o děti některé ženy nacházejí satisfakci v pocitu moci a kontroly nad tím, co se děje v soukromé sféře: na oplátku za vyšší pracovní zátěž získávají respekt a autoritu uvnitř domova. Neumožňují nebo alespoň neusnadňují za tímto účelem mužům převzetí části odpovědnosti za péči o děti a domácnost a poukazují na jejich neschopnost a zdůrazňují svou nezastupitelnost. Po partnerském rozchodu se může tato tendence projevit v neochotě přenechat otcí podíl na zodpovědnosti a péči o dítě, v pochybování o jeho rodičovských schopnostech dokonce v aktivním bránění kontaktů otce s dětmi. V některých případech vzniká konflikt, ve kterém jsou děti skutečně používány jako prostředek nátlaku, ať už ze strany ženy nebo muže. Tento konflikt se ale netýká jen přímo dětí a jejich výchovy, jeho počátky je možné situovat ještě daleko před samotný rozchod. Děti se pak stávají nástrojem vydírání a rodiče přestávají vnímat jejich primární zájem. Hlavním zdrojem konfliktu bývají finance a majetkové vyrovnání, případně za ním stojí emocionální a citová nevyrovnanost rodičů (Dudová, Hastrmanová, 2007).

4.3 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče je proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné nebo přehnané. Tvzení, že takové děti jsou pouze popuzovány je podle Bakaláře (1996) příliš zúžené. Termín popouzení znamená, že jeden z rodičů systematicky programuje dítě proti druhému rodiči.

Nejznámějším autorem věnující se problematice popouzení a programování dítěte jedním rodičem proti druhému je Richard A. Warshak. Ve své knize Rozvodové jedy (2003) si všímá různých typů porozvodových situací a zdůrazňuje nutnost pečlivého rozboru příčin a kořenů jednotlivých potíží. Odborníci považují snahy o zničení vztahu dítěte k milované osobě za formu emocionálního týrání. A stejně jako u ostatních forem týrání je nejdůležitější ochránit dítě před dalším poškozováním.

Motivy rodičů k poškozování duše dítěte vycházejí většinou z horších stránek lidské povahy. V pozadí může stát:

- Motiv pomsty.
- Nezřízená touha po uplatnění vlastní moci.
- Odhodlání zajistit svěření dítěte do výhradní výchovy soudem a pojistit se současně proti pozdější možné změně.
- Snaha zajistit, že dítě ze dvou možných verzí manželského konfliktu bude papouškovat verzi programujícího rodiče.
- Snaha zamezit úniku informací prostřednictvím dítěte k druhému rodiči, tedy k nepřátelské straně.
- Zajistit v osobě dítěte pokračování vlastního života, neřaděné vlivy druhého rodiče, o kterém nemá valné mínění.

Děti, které jednoho rodiče zavrhly vykazují jisté podobnosti. Mnoho z nich neprojevuje nenávisť jen proti rodiči samotnému, ale proti celé jeho rozvětvené rodině. Většina také podává banální a absurdní vysvětlení, proč najednou nenávidí členy rodiny, které dříve milovaly.

Americký profesor dětské psychiatrie R. A. Gardner vypožoroval komplex symptomů, které jsou těmto dětem společné. V roce 1985 poprvé definoval syndrom zavržení rodiče (Parental Alienation Syndrome, ve zkratce PAS) jako diagnostikovatelnou dětskou poruchu. Aby dostatečně vystihl hloubku této poruchy, zavedl pojmy „alienating parentů (zavrhující rodič), „alienated parent“ (zavrhovaný rodič) a „alienated child“ („odcizené dítě“).

Popsal osm příznaků (diagnostických kritérií) společných pro SZR:

- Nenávistná kampaň za degradaci rodiče: dítě projevuje silnou nenávist k rodiči a na cílený dotaz spustí výčet záporných charakteristik a špatného chování.
- Slabé, banální či absurdní zdůvodňování této nenávisti a odporu k zavrženému rodiči a nechuti k setkání s ním.
- Nepřítomnost ambivalence: normální dítě většinou hovoří o kladných i záporných povahových vlastnostech otce matky, kdežto „odcizené“ dítě programujícího rodiče nekriticky přijímá a zavrženého pouze kritizuje.
- Fenomén nezávislého názoru: děti uvádějí, že nechtít stýkat se s druhým rodičem je jejich vlastní. Vsugerované nepravdy pak samostatně rozvíjejí.
- Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu: dítě automaticky souhlasí se vším, co programující rodič tvrdí. Dětská kritika bývá dokonce silnější než kritika programujícího rodiče.
- Nepřítomnost pocitu viny: děti postižené SZR nemají pocit viny, ignorují trápení a city zavrženého rodiče.
- Vypůjčené scénáře signalizují vysokou pravděpodobnost SZR.
- Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče (Bakalář, 2006)

Podle Bakaláře a Nováka (2003, s.8-9) má rozvinutý syndrom zavrženého rodiče (každoročně je to asi 25 % dětí svěřených do péče jednomu z rodičů, čili 7600 dětí), své vážné negativní důsledky:

- Dítě ztratí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí – ztráty se týkají hmotných i nehmotných statků, výchovného a vzdělávacího působení, praktické pomoci v různých životních fázích či situacích.
- U dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj – dítě je programováno k potlačení původních pozitivních emocí k nyní zavržovanému rodiči, k neopodstatněným emocím nenávisti a také se podstatným způsobem naruší jeho sebedůvěra.
- U dítěte se zabrzdí a zdeformuje psychosociální vývoj – dítěti je odebrán potřebný model k převzetí sexuální identity a role, má narušený vztah k autoritám. Ztratí významnou část dat k vytváření své identity a projde zkušeností „brainwashingu“, která jej hluboce ovlivní.

4.4 Parentifikace

Ve zdravé rodině se dospělí starají o děti a vedou je, děti jejich péči přijímají a poslouchají. Rodiče v dobře fungující rodině – ať už se jedná o rodinu s jedním rodičem – mají jasně stanovenou hranici mezi záležitostmi dospělých a dětí. Rodinní terapeuti tento proces označují jako „mezigenerační hranice“. Tento model rodinného života se však po rozvodu neztřídká rozpadá. Nastává situace nejasného odlišení rolí dospělého a dítěte, hranice mezi generací dospělých a dětí bývá zastřena. Dospěje-li do bodu, že si dospělí příliš mnoho potřeb naplňují prostřednictvím dětí, jsou problémy nevyhnutelné. Děti na svá bedra berou povinnosti dospělých, případně se snaží naplnit citové potřeby rodičů, až se role dítěte a dospělého někdy obrací. Tuto výměnu rolí nazýváme parentifikací („zrodičovštěním“).

K parentifikaci obvykle dochází jedním ze tří způsobů:

- Poskytováním pocitu bezpečí a vedení.
- Naplnění potřeby důvěrného vztahu nebo společenství.
- Vedením domácnosti a zajišťováním péče o mladší sourozence.

Problémy spojené s parentifikací se projevují teprve v průběhu přechodu z adolescence do dospělosti a to v dlouhodobém horizontu. Jelikož se přirozený tok péče od rodiče k dítěti otočí, citové potřeby dítěte zůstávají nenaplněny. Ačkoli si parentifikované děti zpočátku tento mimořádný vztah s rodiči užívají, jako dospělí začnou rodiči zazlívat, že je využil a připravil o dětství. Dlouhodobé následky situace, kdy je dítě učiněno odpovědným za citové potřeby rodičů, jsou závažné. Dítě má posléze v dospělosti pocit nepřiměřené zodpovědnosti za ostatní, bojí se, že by někdy ono samo mohlo potřebovat pomoc nebo bylo závislé na ostatních a pocit viny mu přináší dokonce i uspokojování vlastních potřeb. Nedokáží efektivně určovat hranice, mají tendenci se s problémy ostatních příliš ztotožňovat a jsou náchylní k emocionálnímu vyhoření. Paradoxem je, že děti, které se v dětství chovaly jako dospělí, mají problémy s tím, aby se dospělými skutečně staly (Teyber, 2007, s.159-166).

4.5 Rozvod a jeho důsledky pro děti

Rozvod je traumatická, velmi bolestná a dlouhodobé následky zanechávající událost pro všechny zúčastněné. O to více pro děti, které jen těžko chápou, co se stalo. Zvláště stresující

je, že rozvod otřese něčím, co děti považují za samozřejmé a co je zdrojem jejich pohody, totiž že rodiče tu budou stále někde nablízku. Ztráta pocitu jistoty je často doprovázena pocitem viny vlastní selhání. Děti se mohou domnívat, že ony zapříčinily rozchod rodičů. Nezřídka si odchod jednoho z rodičů vysvětlují tím, že už nejsou milovány. Důsledky stresu se projevují ještě dlouho po rozvodu. U dětí je lze pozorovat ve vzorcích chování v pubertě i na začátku dospělosti. Krátce po rozvodu roste u dětí negativismus, impulzivita, agresivita a neposlušnost. U dívek po překonání rozvodového období tyto projevy slábnou a ustávají, u chlapců však mají dlouhodobější charakter (Černá, 2001, s.36).

Problematikou rozvodů a jejich působení na děti se zabývala řada vědců. Zjistili, že je třeba rozlišovat prvotní, čili krátkodobou reakci dítěte na rozpad manželství a dlouhodobou adaptaci (více než dva roky). Dlouhodobé reakce se velmi liší v závislosti na tom, jakým způsobem rodiče v průběhu rozpadu manželství a po něm reagují na dítě. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje dlouhodobou adaptaci, je především množství konfliktů mezi rodiči probíhajících za přítomnosti dítěte a kvalita rodičovství a výchovné kompetence.

Krátkodobé reakce

- předškolní věk - chlapci mívají sklon k větší hlučnosti, vzteklosti a podrážděnosti, hrají si více sami. Podobně reaguje i řada dívek, ačkoli se velmi často setkáváme i s náhlou proměnou a snahou zastat dospělou roli. Děti trpívají smutkem, častěji pláčou, objevuje se regrese
- mladší školní věk – primární reakcí je smutek, nápadná je plačtivost. Objevuje se pocit odmítnutí a nehodnotnosti, který má za následek sníženou sebeúctu, depresi a nezřídka i prudké zhoršení prospěchu
- starší školní věk – hlavní reakcí je hněv a vztek. Obvykle se přiklání na stranu jednoho rodiče a snadno se zaplétají do destruktivních rodičovských konfliktů. Trpí pocitem bezmoci, objevují se konflikty s kamarády. Mohou si stěžovat na fyzické obtíže, jako jsou bolesti břicha a hlavy
- dospívání – někteří adolescenti se s rozpadem rodiny vyrovnávají lépe než menší děti. Pracují totiž na osamostatnění a vymaňují se z rodinných vztahů. Proto nepotřebují tolik vedení a péče jako mladší děti. Největší obavu představuje vlastní budoucnost, zejména schopnost mít dobré manželství nebo úspěšně zvládnout studium na vysoké škole. Kolem třiceti procent dospívajících se hněvem snaží

vymanit z rodiny. Doma tráví co možná nejméně času a aktivně se vyhýbají domácím činnostem a komunikaci se členy rodiny (Teyber, 2001, s.12-18)

Podle Procházkové (in Boková, 2011) se u adolescentů v mnohem menším počtu objevuje urychlení jejich vývoje. Rychle vyspívají a mají snahu rodičům i mladším sourozencům pomáhat. Tito jedinci pak někdy zhodnocují své zkušenosti jako negativní vzor (tedy něco, čeho by se rádi vyvarovali – častěji jsou to dívky), nebo jako něco, co jim dalo příležitost k samostatnějšímu vývoji. Hodnocení ale bývá s odstupem od porozvodové situace. Naopak mnoho dospívajících se problémy rodičů nechce zabývat a často odmítají respektovat jak jednoho. Tak druhého rodiče. Někdy reagují podrážděně s poukazem na to, že rodiče svůj vztah nezvládli, a nemají jim tedy co mluvit do života. Roste riziko útěků a úniků z domova. Hrozí nebezpečí vlivu nejrůznějších skupin s nežádoucími sociálními jevy, trestná činnost, užívání alkoholu, drog, neúspěch ve škole či její nedokončení, promiskuita.

Dlouhodobé reakce

Obecný model třicetiletých z rozvedených rodin ukazuje, že 25 % z nich je úspěšných, 50 % má střadavé úspěchy i neúspěchy a 25 % trpí závažnými, přetrvávajícími problémy. Příčin je více: někteří se stále zlobí na rodiče, který odešel, a odmítají jej, jiní se nedokážou zbavit smutku, odloučený rodič jim chybí.

Nejdůležitější determinanty problémů jsou:

- intenzita a přetrvávání nepřátelství mezi rodiči
- neschopnost udržet kázeň
- ztráta kontaktu s rodičem po rozvodu
- pocit dítěte, že je nuceno postavit se na stranu jednoho z rodičů nebo se pro jednoho z nich rozhodnout
- postavení dítěte do role dospělého a očekávání, že bude naplňovat citové potřeby rodičů (Teyber, 2007)

„V zátěžové situaci se objevují různé obranné mechanismy. V první fázi vyrovnávání se s rozvodem rodičů některé děti proti danému stavu bojují. Jiné upadnou do určité letargie a samy sobě předstírají, že jim to nevádí. Jindy se upnou na některý zástupný, a v daném

kontextu sice existující, ale ne podstatný, problém. Tím se pak zabývají. Ve druhé fázi jakoby se zatvrdily. Někdy vůči jednomu z rodičů, jindy proti oběma, nežádka i proti sobě - to v souvislosti se sebeobviňováním za vzniklý stav. Následuje formální adaptace. Vše je zdánlivě jasné a pod kontrolou. Mnohdy pak ale i malý podnět vyvolá dalekosáhlé následky, jakoby osobnost dítěte měla sníženou imunitu vůči problémům.“ (Novák, Průchová, 2007, s.56)

„Zvláště zatěžující situací pro dítě je ta, kdy se převracejí role a kdy matka se např. i předškolnímu dítěti svěřuje s tím, jak je nešťastná, a žádá od dítěte pochopení a útěchu. U části matek vede zklamání v manželství k nadměrně protektivnímu chování vůči dítěti. projevuje se ve zvýšené závislosti matky na dítěti a často k výčitkám, že dítě by mělo více milovat svou matku a vynahradiť jí to, v čem ji zklamal její otec“ (Matějček, Dytrych, 1994, s.137).

4.6 Jak dětem vysvětlit rozvod

U rozvádějících se rodičů je jistě jednou z nejtěžších věcí vysvětlení příčiny a průběhu rozvodu dětem. Teyber (2007) poukazuje na skutečnost, že se pravděpodobnost strachu z odloučení je mnohem vyšší u dětí, které nejsou na tuto situaci připravené. S každou fází rozvodového procesu se dítě vyrovná lépe, pokud mu rodiče předem sdělí, co může očekávat a kdy má ke konkrétní události dojít. Nejlepším způsobem, jak předejít nebo alespoň zmírnit strach z odloučení, je dát dítěti pocit většího vlivu na probíhající změny. Dítě mohou rodiče připravit (pokud možno společně) tím, že:

- mu řeknou, co má očekávat (co se stane a kdy)
- mu rozvod vysvětlí takovým způsobem, kterému dítě porozumí
- jej ujistí o jeho stálém a trvajícím vztahu s oběma rodiči

Podle Plaňavy (1994) zprávu o rozvodu můžeme dítěti podat různě. Cokoli sdělujeme, činíme kvůli němu. Dítěti nikdy nelžeme, říkáme mu celou a úplnou pravdu, a to i přesto, že rodiče mohou mít každý „svou pravdu“. Očekává se, že informaci o rozvodu je povinen dítěti sdělit iniciátor rozvodu. To ale není pro dítě podstatné. Je důležité, aby mu definitivní rozhodnutí sdělil ten, kdo dokáže tuto skutečnost říci nejvhodnějším způsobem, a nemusí to být zrovna iniciátor. Další nejčastější otázkou je, kdy dítěti sdělit, že se rodiče rozvádějí. Představa, že čím později, tím lépe, je velký omyl. Dítě má být informováno v situaci, kdy je

jasně rozhodnuto, že rozvod proběhne. Je třeba mluvit především klidně a způsobem, který v dítěti nevyvolává úzkost. Nemá smysl složitě vysvětlovat, proč došlo k rozvratu rodiny a jak všechno probíhalo. Důležité je uvědomit si, že v takto náročných situacích sdělují rodiče informace více mimoslovně než slovy.

5. Porozvodová péče o dítě

5.1 Úprava poměrů k nezletilým dětem v historii a dnes

V dřívějších dobách soudnictví překvapivě upřednostňovalo jako rodiče s výhradní péčí otce, přičemž k posunu ve prospěch matky došlo později. V 18. a 19. Století přidělovali soudci v Americe a Británii péči o děti výhradně otci. Toto upřednostnění bylo založeno na skutečnosti, že otec je lépe schopen dítě finančně zabezpečit. Do roku 1900 se Spojené státy změnilly ze zemědělského národa na průmyslovou společnost. Podpora širší rodiny (prarodičů, strýců, tet) byla nahrazena izolovanější a zranitelnější rodinou nukleární. Otec byl hlavním zdrojem příjmů, matka hlavní poskytovatelkou péče o děti a rodinu. Role pohlaví se začaly více lišit a polarizovat. V tomto okamžiku začal být význam matky ve výchově a péči o děti oceňován stejně, jak tomu bylo u otce v předchozím století (Teyber, 2007).

„Česká rodina - stejně jako rodina evropská a světová - prošla v posledních padesáti letech mnoha změnami. Přesto zůstává základním kamenem společnosti, základním modelem pro výchovu dětí. Poskytuje člověku bezpečí, musí-li žít bez ní, je mu těžko. A je tím prvním s čím se ve světě děti setkají. Často její rozpad znamená pro děti první bolestnou ztrátu" (Bakalář, 1996, s.33).

„V případě rozvodu manželství je nutno ještě před rozvodem upravit poměry k nezletilým dětem pro dobu rozvodu. Soud buď může schválit dohodu rodičů nebo rozhodnout sám. Rozhoduje se, komu bude dítě svěřeno do výchovy, popř. zda nebude svěřeno do střídavé nebo společné výchovy, jaká bude výše výživného, popř. se určí styk druhého rodiče (kterému dítě nebylo svěřeno do výchovy) s dítětem. Poměry k nezletilým dětem lze takto upravit i za trvání manželství. Pokud spolu rodiče nežijí, nebo pokud jeden z nich dobrovolně řádně neplní svou vyživovací povinnost. Účastníkem řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem je také samo dítě, zastoupené ustanoveným opatrovníkem. S ohledem na věk a stupeň rozumové a volní vyspělosti je vhodné jednat o této otázce i se samotným dítětem, kterého se především týká, znát jeho názor a pokud možno dosáhnout jakési „trojdohody“ s kterou souhlasí otec, matka i dítě“ (Šmolka, Mach, 2008, s.136).

Rozhodujícím zákonným kritériem je zájem dítěte. Zákonnými hledisky, upřesňujícími, co se při zkoumání zájmu dítěte bere do úvahy, jsou především:

- osobnost dítěte, jeho vlohy, schopnosti a vývojové možnosti se zřetelem na životní poměry rodičů
- právo dítěte na péči obou rodičů a schopnosti otce či matky dohodnout se na výchově (i pravidelném styku) s druhým rodičem
- citová orientace a zázemí dítěte
- výchovné schopnosti a odpovědnost každého z rodičů
- stabilita budoucího výchovného prostředí, možnosti hmotného zabezpečení včetně bytových poměrů
- citová vazba dítěte na prarodiče, sourozence, další příbuzné
- kdo dosud kromě běžné péče o dítě dbal o výchovu dítěte po stránce citové, rozumové a mravní (Šmolka, Mach, 2008, s.137, Dvořáková Závodská, 2002, s.74)

„Zákon o rodině zná několik možností rozhodnutí o výchově v souvislosti s rozvodem manželství, a sice: svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů. svěřením dítěte do střídavé výchovy rodičů a svěřením dítěte do společné výchovy" (Novák, Průchová, 2007, s.59).

5.2 Výhradní péče - svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů

„V praxi se nejčastěji setkáváme s případem, kdy je dítě svěřeno do výchovy jednoho z rodičů, ať už proto, že se fakticky rodiče dohodli nebo tak rozhodl příslušný soud při neshodě rodičů. Důležité je zdůraznit skutečnost, která bývá velmi často rodiči nesprávně interpretována. Pokud je rozhodnuto v souvislosti s rozvodem manželství o svěřením dítěte do výchovy jen jednoho z rodičů, pak takové rozhodnutí zásadně neznamená omezení rodičovských práv a povinností rodiče druhého. I nadále má tokový rodič veškerá práva vztahující se k dítěti, které měl až do doby rozhodnutí soudu. I nadále má právo se podílet na výchově dítěte, i nadále zůstává zákonným zástupcem dítěte a má právo rozhodovat spolu s druhým rodičem o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti. pokud by se rodiče nedohodli o takových záležitostech, rozhodne o nich soud (§ 49 zákona o rodině). O takové podstatné záležitosti jde například při volbě povolání dítěte, jeho studiu, změně

příjmení apod. Soud rozhoduje v takových případech rozsudkem" (Novák, Průchová, 1997, s.59).

Výhradní péče matky nebo otce byla donedávna jedinou možností úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Novela zákona o rodině z roku 1998 přinesla jako další alternativu střídavou respektive společnou péči. Z 90 % jsou dnes děti svěřovány do péče matek, zbytek pak do péče otců nebo jiných příbuzných. Otcí jsou děti svěřovány pouze v případě nepřítomnosti matky, jejího nezájmu nebo naprosté neschopnosti se o děti postarat (Teyber, 2007).

„Řadu let přetrvává rozdělení 9:1, tj. na devět dětí svěřených do péče matky připadá jedno svěřené dítě do péče otce. není ale tomu tak, že by z deseti o dítě usilujících tatínek byl vybrán jen jeden jediný šťastný (upřednostněný) před matkou. Skutečnost je taková, že minimálně šest otců z deseti dítě do své výhradní péče nechce. Uvádějí obvykle, že potomkovi „nechtějí brát matku“, „matka má k němu přece jen blíží“. (Novák, Průchová, 1997, s.61)

Tímto tématem se obsírně zabývá psycholog Richard A. Warshak ve své publikaci *Revoluce v porozvodové péči o děti* (1996). Autor ve své knize vyzdvihuje roli rodiny a vyslovuje všestrannou podporu hodnotám rodinného života. Zároveň však poukazuje na rozhodování o porozvodové péči ovlivněné kulturním mýtu a nazývá jej „kultem mateřství“. Kult mateřství je přesvědčení, že k péči o děti a k jejich výchově jsou vhodné pouze matky, nikoli otcové. Tuto knihu však nemůžeme vnímat jako jednoznačně namířenou proti ženám. Sám autor objasňuje historický kontext skutečnosti, proč právě ženám je z devadesáti procent svěřeno dítě do výchovy.

Jak ale vznikla preference matek v porozvodové péči o děti? Je přece obecně známo, že v dobách antického Říma měli otcové nad svými dětmi naprostou moc. Mohli je jak prodat do otroctví tak i zabít. Práva matek prakticky neexistovala a v případě rozvodu přešla péče automaticky na otce. „Za touto změnou stojí průmyslová revoluce. Struktura rodinného života se radikálně změnila tím, že muži z farem odcházeli za prací do měst. Děti již nebylo za potřebí jako pomocníků při polních pracích. A práce dětí v továrnách byla úředně zakázána. Děti se tak staly spíše finančním závazkem a muži byli stále ochotnější přenechat péči o ně svým bývalým manželkám. To patrně také přispělo ke změně postojů týkajících se finanční podpory dětí po rozvodu. Začátkem roku 1900 došlo poprvé k tomu, že soudy požadovaly na otcí finanční podporu dětí, i když nebyly v jeho péči. Kult mateřství by si ve

dvacátém století neudržel svůj vliv, kdyby neměl intelektuální zázemí. Kniha Sigmunda Freuda z roku 1940 takové zázemí poskytla. Freud vyzdvihl mateřskou roli jako „jedinečnou, bezparalelní, ustavenou nezměnitelně na celou dobu života jako první a nejmocnější objekt lásky a prototyp všech pozdějších vztahů lásky“ (Warshak, 1996).

5.3 Střídavá a společná výchova

„Pojem střídavá a společná péče byl do české právní úpravy včleněn teprve zákonem č.91/1998 Sb., pravděpodobně pod vlivem staršího anglosaského práva. V Anglii a Walesu se totiž setkáme se značně odlišným pojetím tzv. rodičovské zodpovědnosti. Až do roku 1989 měl rodičovskou zodpovědnost pouze ten rodič, jemuž bylo dítě svěřeno do péče. Pouze pokud bylo soudem rozhodnuto o tzv. joint custody, zůstala rodičovská zodpovědnost oběma rodičům. Tento koncept byl pozměněn zákonem Children Act v roce 1998, dle kterého už mají rodičovskou zodpovědnost i po rozvodu oba rodiče. Oproti české úpravě, dle které mají rodičovskou zodpovědnost vždy oba rodiče, má však v Anglii a Walesu rodičovskou zodpovědnost matka i otec pouze v případě, že se jim dítě narodí v manželství. Pokud dítě pochází z nesezdaného soužití, musí otec rodičovskou zodpovědnost teprve získat“ (Dudová, Hastrmanová, 2007, s.74).

„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby... tolik uvádí český zákon o rodině /§26 ods.2) ke společné či střídavé výchově rodičů. Název jasně vymezuje, oč jde. Při střídavé výchově je dítě v určité, přesně vymezené době svěřeno do péče jednoho z rodičů a v jiné, časově srovnatelné době, je pak svěřeno do péče rodiče druhého. Soud vymezí práva a povinnosti obou rodičů a v takto se střídajících úsecích. Původně se zřejmě podle zahraničních vzorů očekávalo, že ke střídání dojde po měsíci. Praxe však ukázala, že je možné střídání kratší, a to i po týdnu. Zdá se, že k týdennímu algoritmu střídání jsou náchylnější rodiče, jejichž dominantním zájmem je zachovat dítěti opravdový kontakt jak s otcem, tak i s matkou. Realizace střídavé výchovy je podmíněna blízkostí bydlišť obou rodičů, neboť je nutné, aby dítě docházelo do stále stejné školy a mělo možnost bez přerušení pokračovat v mimoškolních aktivitách typu kroužků, členství v oddílech Junáka atd.“ (Novák, Průchová, 2007, s.68).

Aby taková úprava byla v zájmu dítěte, musí být splněna jedna naprosto zásadní podmínka: oba rodiče musí se společnou nebo střídavou výchovou souhlasit! Střídavá

či společná výchova se na první pohled jeví jako ideální řešení situace dítěte po rozvodu jeho rodičů. Nikdo z rodičů se při ní nemůže cítit ošizen a ukřivděn. Co je ještě důležitější, dítěti je tak ponechán hojný kontakt s oběma rodiči. Ti mají v době pauzy „na střídačce“ dost času k odpočinku a k vyřízení záležitostí. Dítě se proto posléze mohou věnovat s plným nasazením. Přes tyto optimistické vize a konkrétní výhody je vše poněkud složitější (Hrušáková, 2001, s.43).

5.4 Střídavá péče

„Český právní řád výslovně upravil střídavou výchovu až s účinností tzv. velké novely zákona o rodině z roku 1987. Z judikatury je však zřejmé, že i pře touto výslovnou úpravou bylo možné, aby soud upravil poměry nezletilého dítěte svěřením dítěte do střídavé výchovy, kterou zákon nevyklučoval“ (Dudová, Hastrmanová, 2007, s.75)

Soud může rozhodnout o svěřením dítěte pokud jsou dodrženy zákonné podmínky:

- Oba rodiče jsou výchovně způsobilí
- Oba rodiče mají zájem o výchovu nezletilého dítěte
- Takové rozhodnutí je v zájmu samotného nezletilého dítěte
- Střídavým režimem výchovy budou lépe zajištěny potřeby nezletilého dítěte

Pro rodiče, který druhému nedůvěřuje, nebo pro takového, který chce mít dítě stále pod kontrolou, jsou nevýhody daného uspořádání evidentní. Na výchovném vedení se bude jen podílet, nebude mít hlavní slovo. Druhý z rodičů nezmizí ze života prvního a naopak. Odpůrci střídavé výchovy poukazují na to, že dítě bude malý bezdomovec, protože sotva si někde zvykne, už zase půjde jinam. Nebude vědět „čí je“ ani „kam patří“. Plnění povinností nepůjde nutným stereotypním tempem, ale u méně přísného a méně důsledného z rodičovské dvojice se hodně zanedbá. Naopak ten „tvrdší“ bude manipulován k ještě větší náročnosti. Bude dohánět to, co se zanedbalo. (Novák, Průchová, 2004).

Na druhé straně se podle Nováka a Průchové (2007, s.70) „zejména v dvoukariérovém manželstvích rodičů umožňuje střídavá výchova optimálně rozložit čas. Zjednodušeně řečeno: jeden týden věnovat převážně práci a druhý týden převážně dítěti. Zastánci střídavé péče opírají o fakt, že neexistuje studie, která by prokazovala, že střídavá výchova má na děti horší vliv, než srovnatelné svěřením do výlučné péče jednoho z rodičů. Námitka „dítě nebude mít nikde domov“ je nesmyslnou argumentací, vycházejícího ryze dospělého pohledu na věc.

Dítě vnímá jinak. Pojem domov může být v jeho percepci širší než v rámci vnímání dospělých. „Doma“ může být zcela bez problémů jak u rodičů, tak i u prarodičů a je-li vazba – dejme tomu – k tetě mimořádně silná, proč ne i tam. To, co někdy připadá dospělým jako velmi problematické, dítě obvykle přijímá poměrně dobře. Chápe totiž, že se o něco cenného a atraktivního musí lidé dělit. Stejně jako je vedeno, aby se rozdělilo o pamlsky nebo hračky, a s tím je obvykle srozuměno, vnímá „dělení“ své přítomnosti mezi otce a matku. Střídává výchova omezuje pocit ztráty, a tím zvyšuje sebeúctu dítěte. Při výchově jsou zachovány jak prvky mužského, tak i ženského přístupu, možnost ztotožnění a komunikace s mužským i ženským rodičovským vzorem“.

Jistě jsou i děti, pro které je zátěž při střídání rodinného prostředí taková, že není kompenzována nespornými pozitivy, které střídavá péče přináší. Byly prováděny studie srovnávající děti ve společné péči a děti ve výhradní péči. Výstup jedné takové studie neshledal významný rozdíl v psychologické symptomatice mezi oběma typy porozvodového uspořádání, je však doprovázen zjištěním, že děti ze společné péče měly vyšší míru sebeúcty. Jiné výzkumy ukázaly, že vliv rozvodu na děti ve střídavé péči nebyl tak příznivý. Utrpěly sice trauma z rozpadu rodiny, ale byly ušetřeny dalšího ze ztráty jednoho z rodičů (Černá, 2001, s.41).

Podle Hrušákové (2001) je základním a zcela nenahraditelným předpokladem plně fungující střídavé výchovy přiměřené osobnostní rysy účastníků. U rodičů je nezbytná normální, ne tedy disharmonická, struktura osobnosti s přinejmenším průměrnou a rozvodem nenarušenou schopností spolupráce s tím druhým. Dalším nezbytným předpokladem je, že si všichni zúčastnění, včetně dítěte, takové řešení skutečně přejí. Rodiče by měli mít obdobné výchovné přístupy. Pokud stabilní rodič jenom velí a trestá a ten druhý dítě jenom utěšuje, může situace dospět tak daleko, že dítě citově a velmi často i finančně některého z rodičů vydírá. Důležitá je domluva rodičů týkající se financování potřeb a stravy dítěte, častosti stěhování, vyřizování záležitostí a třeba i adresy trvalého pobytu.

Základními předpoklady (vedle zákonných podmínek) pro fungující střídavou výchovu jsou podle Průchové a Nováka (2004, s.43):

- Rodiče nezletilého dítěte jsou schopni setkávat se, spolupracovat, jsou schopni vyslechnout zmínky o druhém rodiči bez afektů. Tento předpoklad však musí splňovat i širší okruh osob blízkých každého z rodičů, zejména těch, kteří přicházejí s rodičem a nezletilým dítětem často do styku

- Nezletilé dítě, které je seznámeno s podstatou střídavého režimu výchovy (samozřejmě s přihlédnutím k věku a rozumové vyspělosti dítěte), s tímto souhlasí a přeje si ho.
- Rodiče mají dostatečné bytové zázemí pro každodenní potřeby dítěte, bydliště rodičů nejsou příliš vzdálená od sebe.
- Rodiče jsou schopni spolupracovat při technickém zajištění potřeb dítěte. Nejedná se jen o potřeby, jako je praní, žehlení prádla, ale také např. financování jednorázových nebo naopak dlouhodobých činností dítěte. Bez hodné vůle rodičů se neobejde ani rozhodnutí o tom, kde bude mít dítě trvalé bydliště, přestože bude fakticky bydlet na dvou místech.

„Již ze samotného znění zákona o rodině a souvisejících předpisů vyplývá značně podezřívavý přístup k těmto institutům. Je zřejmé, že v České republice je toto uspořádání stále pro řadu lidí jen obtížně přijatelné, protože je příliš nové a neobvyklé. Časem se ale bude pravděpodobně okruh jejich obhájců rozšiřovat. Problematický ale zůstane fakt, že toto uspořádání není vhodné pro každé dítě a klade zvýšené nároky jak na dítě, které si buduje svou identitu v měnícím se prostředí, tak na rodiče, kteří musí nadále tomuto uspořádání přizpůsobit své životy a vyjít dítěti maximálně vstříc. V neposlední řadě se jasná o nároky materiální: ne všechny rodiny si mohou dovolit mít potřebné zařízení dvakrát a neustálé stěhování celého dětského majetku je obtížně proveditelné. Navíc střídavá výchova vyžaduje uspokojivé řešení bytové situace, nejlépe tak, aby dítě mělo u obou rodičů svůj pokoj či alespoň vlastní prostor, a to není v současné situaci trhu s nemovitostmi v ČR jednoduše realizovatelné“ (Dudová, Hastrmanová, 2007, s.76).

Novák (2012) k této problematice doplňuje: střídavá péče rodičů po jejich rozvodu byla v roce 2010 v ČR vyslovena soudy v 867 rozsudcích oproti více než 20 000 rozhodnutí o svěřeni nezletilého otci nebo matce. Tento relativně mladý a zatím nepříliš často využívaný institut vyvolává silné emoce. Někteří lidé vkládají do střídavé péče naděje jako ve spravedlivé a nekonfliktní řešení. Takové, které umožní dítěti, aby bylo i nadále vychováváno otcem i matkou. Jiní onu péči ostře kritizují z důvodů, že nebude nikam patřit, bude z něho tulák nebo se o něj otec nebude umět postarat a je příliš zaměstnaný. Souhlasíme s tvrzením, že přílišnou zaměstnanost či jiné zájmy lze při dobré vůli saturovat v týdnu, kdy nemá rodič

dítě v péči. Navíc není nezbytné, aby péče byla časově rozdělena přesně na polovinu. Rozdělení času může být v poměru třicet ku sedmdesáti stejně jako padesát na padesát.

5.5 Společná péče

Společná péče je určitým nedopatřením. Připutovala k nám od západu a je vlastně nepochopením cizích právních úprav. Tzv. joint custody v západoevropských úpravách (a rovněž v USA) totiž znamená, že rodič, kterému nebylo po rozvodu svěřeno dítě do výchovy, neztrácí svá rodičovská práva (rodičovskou zodpovědnost) vůči dítěti a je i nadále oprávněn rozhodovat o podstatných záležitostech týkajících se dítěte, dítě zastupovat atd. Dítě ovšem žije s jedním z rodičů. To je úprava, která v Čechách, na Moravě i ve Slezsku existuje už od přijetí zákona o právu rodinném, tedy od roku 1950. V našem pojetí zákona o rodině společná výchova (bohužel) neznámá nic jiného, než že poměry dítěte nejsou po dobu rozvodu upraveny, tj. ve vztahu k dítěti jako kdyby k rozvodu manželství jeho rodičů nedošlo. Společná výchova schopni se ohledně dítěte na všem dohodnout a to včetně finančních záležitostí. V případě společné výchovy totiž podle převládajícího názoru soudní praxe není možné stanovit výživné.

„Hlavním z argumentů zastánců existence společné výchovy po rozvodu byla skutečnost, že rozvedení manželé často zůstávají v jednom bytě a jsou-li schopni se na výchově i výživě dítěte dohodnout, je zbytečné, aby bylo rozhodováno o svěřeni dítěte do výchovy jednoho z nich. Pomineme-li otázku, zda mezi rodiči skutečně existoval rozvrat manželství takové intenzity, aby nebylo možné očekávat obnovení manželského soužití, když jsou schopni se na všem dohodnout, pak stejně nelze očekávat, že tento stav bude mít dlouhého trvání. Schválení dohody o společné výchově by bylo akceptovatelné snad u šestnácti-sedmnáctiletého nezletilce, který z důvodu studia nebo učebního poměru bydlí v jiném městě na internátu a domů za rodiči přijíždí pro čisté prádlo a kapesné. Tam opravdu již nemá valný smysl rozhodovat o svěřeni do výchovy. U dítěte povinného školní docházkou zpravidla společná výchova nebude mít dlouhé trvání“ (Francová, Dvořáková Závodská, 2008, s.28).

Hrušáková (2000, s.19) doplňuje, že „dohoda o společné péči se uzavírá v situaci, kdy nezletilec nabude brzy zletilosti, tj. dovrší věku osmnácti let, rodiče bydlí dosud společně, neboť nemají vyřešenou bytovou situaci a považují za zbytečné se o péči a výživné na krátkou dobu do zletilosti dítěte soudit.“

Podle Richarda Warshaka (2003, s.172) je třeba pro fungující společnou péči splnit několik podmínek. „Oba rodiče by měli být přesvědčeni, že ten druhý je taky dobrý rodič a pro dítě je důležitý. Rodiče žijí blízko sebe, vzájemně spolupracují a nezatahují dítě do svých konfliktů“.

5.6 Výchova příbuznými

„Dítě lze svěřit do výchovy také prarodičům nebo jiným příbuzným. To učiní soud zejména tehdy, když ani u jednoho z rodičů nejsou vytvořeny potřebné předpoklady pro výchovu dítěte, ale tyto předpoklady jsou např. u prarodičů či jiných příbuzných, kteří jsou schopni a ochotni dítě vychovávat. Tímto způsobem se také postupuje, když rodiče zemřeli nebo jim zdravotní stav nedovoluje o dítě pečovat. Není-li možné svěřením dítěte rodičům ani prarodičům nebo jiným příbuzným, lze uvažovat o svěřením do pěstounské péče. Ústavní výchova by měla být až na posledním místě, není-li možné jiné, pro dítě vhodnější řešení! (Šmolka, Mach, 2008, s.139).

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

6. Postup a technika zpracování problematiky

6.1 Cíl výzkumu, hypotézy a úkoly výzkumu

Cílem práce je zjistit, kolik procent studentů žije v rozvedené rodině, jak rozvod děti prožívaly, jak se kontaktovaly s druhým rodičem po rozvodu a jaký je jejich postoj k budoucímu životu v manželství.

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaký vztah mají respondenti k rodiči, se kterým nežijí?
- Se kterým rodičem po rozvodu nejčastěji žijí?
- Ovlivnila negativně rozvodová zkušenost dospívající ve vztahu k jejich budoucímu životu v manželství?
- Co prožívali adolescenti v době rozvodu?
- Přáli by si mít rodinu opět pohromadě?
- Viní některého z rodičů za rozvod?
- Pociťovali vinu za rozvod?
- Uzavřeli rozvedení rodiče dětí opět sňatek?

Na základě studia literatury a výzkumů zabývajících se danou problematikou byli vytvořeny tři pracovní hypotézy:

- H1 – Předpokládáme, že 80 % dětí po rozvodu zůstává s matkou.
- H2 - Předpokládáme, že počet rozvodů je ve městě i na vesnici stejný.
- H3 – Předpokládáme, že nejpočetnější věkovou skupinou v době rozvodu jsou děti předškolního věku.

Dále budeme ve zvoleném vzorku respondentů sledovat, zda je statistická závislost mezi věkem respondentů v době rozvodu a jejich vztahem k druhému rodiči.

6.2 Výzkumná metoda a popis vzorku

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvantitativní přístup, kdy byla data sbírána pomocí dotazníků. Dotazníkové metodě bývá často vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe vidí, nebo chtějí být viděni. Jejich nespornou výhodou je poměrně rychlé a ekonomické shromáždění dat od velkého počtu respondentů (Chráška, 1998).

Základním souborem bylo 280 studentů Švehlovy střední školy polytechnické v Prostějově. Tuto školu jsem si vybrala záměrně. Sedm let jsem na ni působila jako učitelka odborného výcviku a odborných předmětů. Mohla jsem se tedy spolehnout na tým kolegů, který mi vyšel vstříc. Učitelé dotazníky studentům předali v rámci vyučovacích hodin. Tato skutečnost mi zajistila stoprocentní návratnost dotazníků. Výzkum probíhal od 14. do 31. ledna 2013. Učitelé měli v minulosti s vyplňováním dotazníků studenty negativní zkušenosti. Na škole již jedno výzkumné šetření proběhlo a dotazníky se vrátili buď nevyplněné, vyplněné částečně nebo posloužili pro momentální pobavení v hodině. Na základě této zkušenosti učitelé vhodně instruovali žáky.

Skutečnost, že na škole probíhá nadstavbové studium se odrazila ve věkovém rozptylu studentů, který je větší než je na střední škole obvyklé. Věk respondentů se pohyboval mezi 15 – 26 lety. Skupinou, na kterou jsem se ve svém výzkumu zaměřila jsou adolescenti, tj. mladí lidé ve věku od 15 – 22 let. Studenty, kteří uváděli vyšší věk jsem do výzkumného vzorku nezahrnovala. Jednalo se o 4 dotazníky, dva z nich uváděli věk 23 let, jeden 24 let a jeden 26 let.

Před samotným výzkumem jsem provedla v jedné ze tříd předvýzkum, na jehož základě jsem odhalila chybu ve filtrační otázce. Ta se dotazovala na manželský status rodičů, kdy jsem omylem vyřadila z dotazníku studenty, jejichž rodiče jsou rozvedení a jejichž jeden nebo oba rodiče opět uzavřeli sňatek. Na základě tohoto zjištění jsem instrukci v dotazníku opravila.

Při shromáždění dotazníků je třeba nejdříve materiál zkontrolovat z hlediska jeho korektnosti. Vyloučila jsem dotazníky, které byli vyplněny neúplně, nebo nesprávně (respondenti vybírali více odpovědí z nabízených variant). Po odečtení 4 dotazníků, které jsem nezahrnovala do výzkumného vzorku vzhledem k věku studentů a po odečtení neúplně nebo nesprávně vyplněných dotazníků jsem získala 259 dotazníků, z nichž jsem ve svém výzkumu vycházela.

Dotazník obsahuje devatenáct položek. Prvních pět otázek je zaměřeno na identifikační údaje, kdy jsem zjišťovala pohlaví, věk a bydliště respondentů a vzdělání jejich rodičů. Šestá otázka je filtrační položkou pro vyčlenění skupiny – vzorku studentů z rozvedených rodin. Otázky jsou sestaveny tak, aby bylo zřejmé, jak rozvod probíhal (otázka č. 7 - 9), jak ho děti prožívali (otázka č.10 - 13) a jaký je kontakt s druhým rodičem (otázka 13-16). Poslední tři otázky mapují postoje mladých ke svému budoucímu manželství. Dotazník obsahuje výběrové položky a položky polouzavřené pro volbu vlastní odpovědi.

Před statistickým zpracováním výsledků dotazníkového šetření je třeba provést kategorizaci odpovědí. U uzavřených položek je kategorizace již naznačena stavbou položky. Položky, které měří znaky intervalové se převádí na znaky ordinální a nejčastěji se kategorizují do čtyř až šesti kategorií. Tento případ nastal u otázky č. 7, která se dotazovala na věk studentů, při kterém došlo k rozvodu. Tuto položku jsem kategorizovala do šesti skupin.

Na začátku jsem využila ručního třídění dotazníků. Tato technika je doporučována při menších výběrových souborech těm, kteří nemají s vyhodnocováním a interpretací dotazníkových šetření zkušenosti (Chrásková,1998). Tímto způsobem jsem třídila studenty z hlediska pohlaví, věku, vzdělání matky a otce, bydliště a manželského statusu rodičů. Pro výzkumný vzorek studentů, se kterým jsem pracovala dále jsem údaje zpracovávala na počítači. Zde jsem použila kódování, kdy je každé položce dotazníku přiřazen určitý kód.

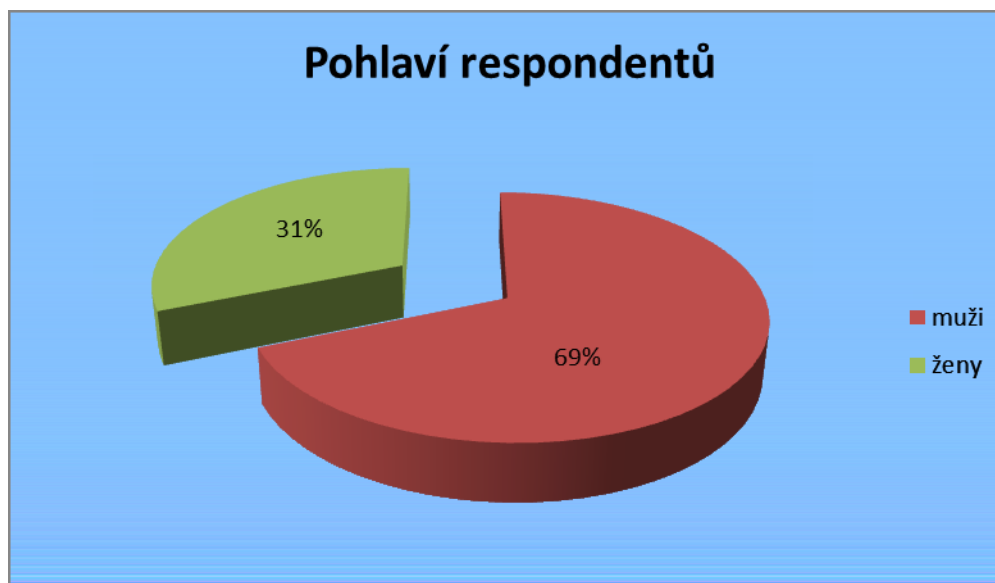
Dalším krokem bylo třídění. U prvních čtyř položek jsem využila třídění prvního stupně jehož výsledky zachycuje Obrázek 1-4. Těmi jsem zjišťoval pohlaví, věk, bydliště a manželský status rodičů respondentů. Při třídění druhého stupně se můj výzkumný vzorek omezil na studenty z rozvedených rodin. Jejich odpovědi na uvedené otázky byli následně zpracovány v kontingenční tabulce a vyjádřeny pomocí kontingenčních grafů.

7. Výsledky kvantitativního výzkumu

7.1 Třídění prvního stupně

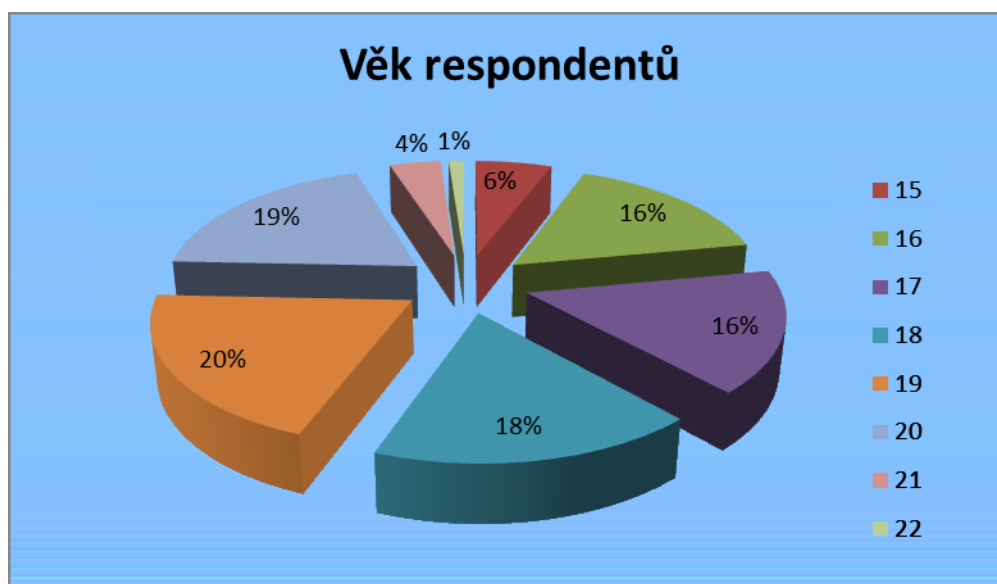
Do třídění prvního stupně byli zahrnuti všichni respondenti, kteří vyplnili a odevzdali správně vyplněný dotazník. Jedná se o 259 studentů.

Obrázek č. 1

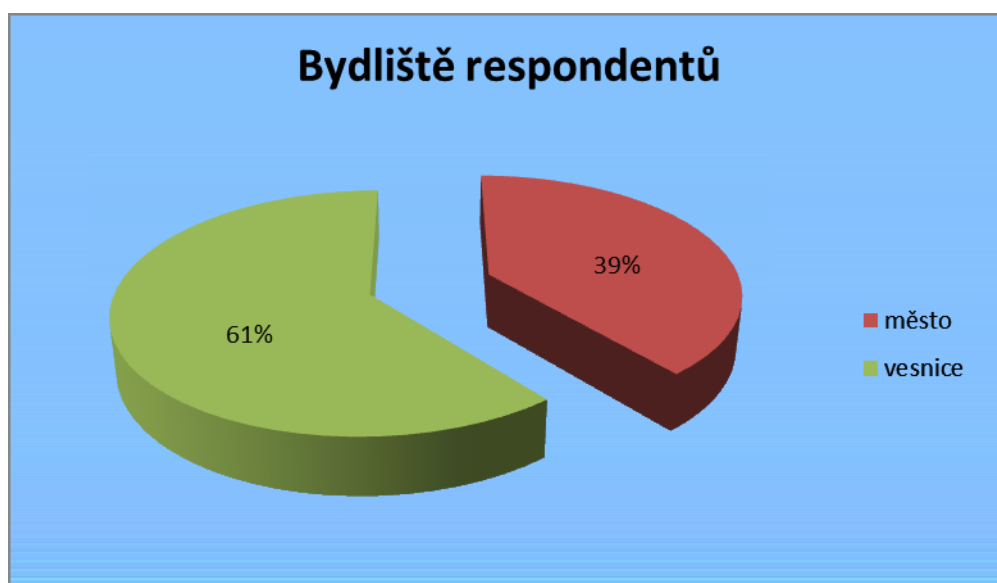
První identifikační otázkou jsem zjistila, že se výzkumu účastnili převážně muži. Bylo jich 178 a tvořili 69 % z výzkumného vzorku. 81 žen pak tvořilo zbylých 31 % respondentů. Velké početní zastoupení mužů se odvíjí od nabídky studijních a učebních oborů na Švehlově střední škole polytechnické, které jsou určeny především chlapcům.

Obrázek č. 2

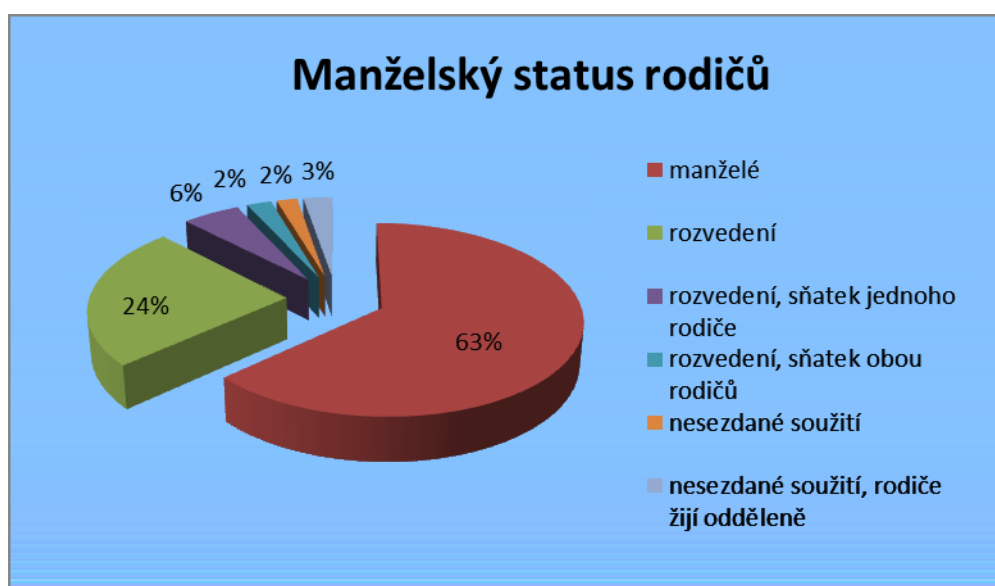
Druhý obrázek znázorňuje věkové zastoupení respondentů. Výzkumu se zúčastnilo 15 patnáctiletých, 42 šestnáctiletých, 42 sedmnáctiletých, 45 osmnáctiletých, 52 devatenáctiletých, 50 dvacetiletých, 10 jednadvacetiletých a 3 dvaadvacetiletí studenti.

Obrázek č. 3

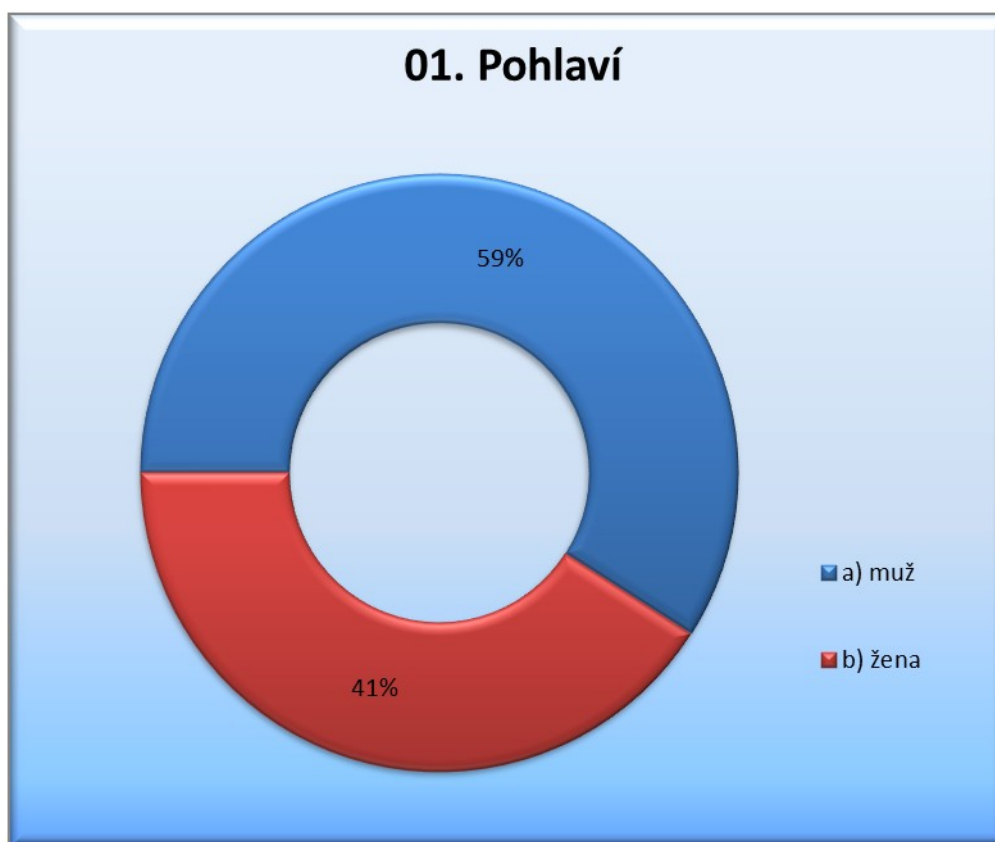
Ve výzkumném vzorku byli zastoupeni v 61 % studenti z vesnice. 39 % respondentů žije ve městě.

Obrázek č. 4

Největší zastoupení z hlediska manželského statusu rodičů mají manželé a to v 63 %. 63 rodičů je rozvedených. Do výzkumného vzorku jsou zahrnuti i děti rodičů, kteří později uzavřeli opět sňatek. 6 % patří případům, kdy sňatek uzavřel jeden z původně rozvedených manželů. V 6 případech sňatek uzavřeli oba rodiče. Nesezdané soužití se začíná stávat poměrně rozšířenou formou partnerství a tak není překvapením, že má své zastoupení i zde a to ve dvou procentech. Zbývá tři procenta tvoří nesezdaná soužití kdy rodiče žijí odděleně.

7.2 Třídění druhého stupně

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) muž	49	59,04 %
b) žena	34	40,96 %

Výzkumný vzorek tvořilo 49 mužů, kteří představují 59 % a 34 žen ve 40 % zastoupení z celkového počtu respondentů.

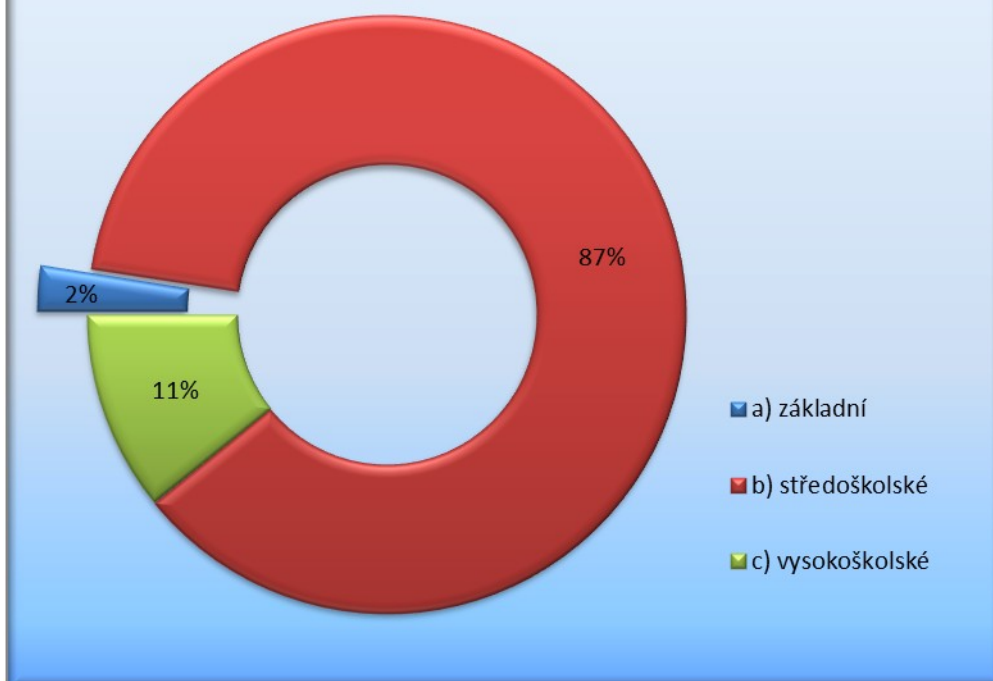
02. Věk respondenta

Věk respondenta	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) 15	5	6,02 %
b) 16	14	16,87 %
c) 17	10	12,05 %
d) 18	10	12,05 %
e) 19	21	25,30 %
f) 20	19	22,89 %
g) 21	2	2,41 %
h) 22	2	2,41 %

Studenti ve věku devatenácti let tvoří největší část respondentů. V počtu 21 tvoří čtvrtinu výzkumného vzorku. Druhou nejpočetnější skupinou byli dvacetiletí studenti, kteří tvořili 22 %. Čtrnáct respondentů bylo ve věku šestnáct let. Shodných dvanáct procent měli sedmnáctiletí a osmnáctiletí studenti. Dvěma procenty se na výzkumu podíleli jednadvacetiletí a dvaadvacetiletí studenti.

03. Vzdělání matky

Vzdělání matky	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) základní	2	2,41 %
b) středoškolské	72	86,75 %
c) vysokoškolské	9	10,84 %

Absolutně největší podíl mají matky se středoškolským vzděláním a to v 87 %. Druhé místo zaujímají vysokoškolačky s 11 %. Dvě procenta doplňují matky se vzděláním základním.

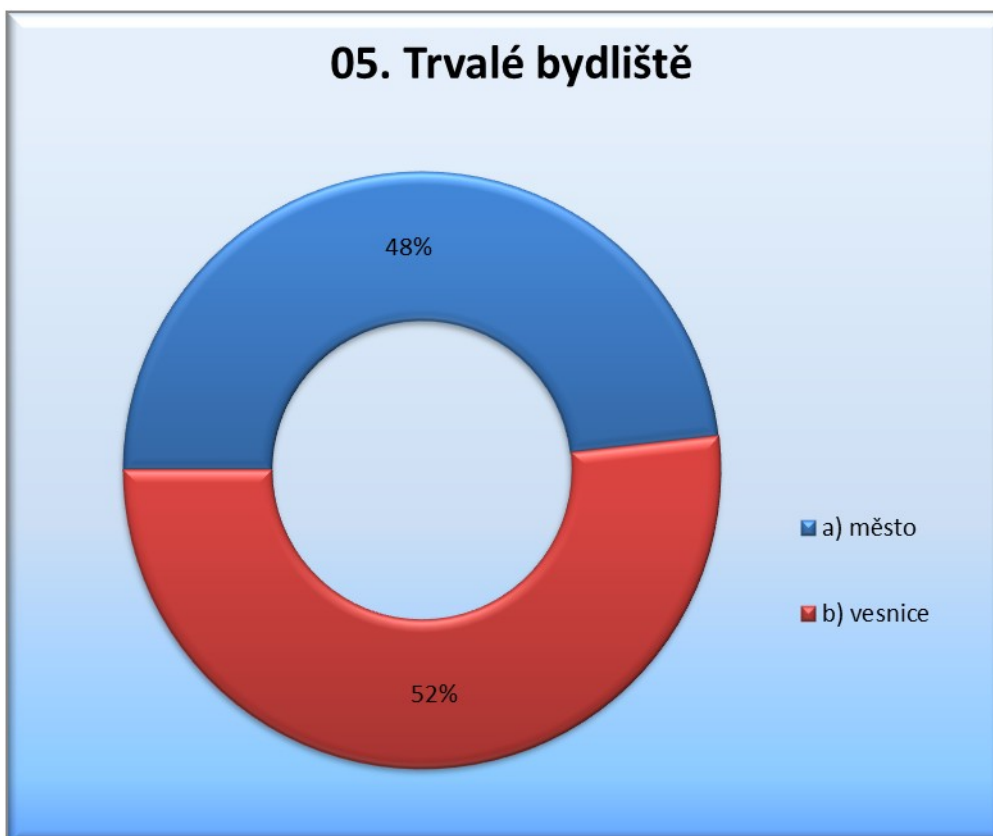
04. Vzdělání otce

Vzdělání otce	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) základní	4	4,82 %
b) středoškolské	68	81,93 %
c) vysokoškolské	11	13,25 %

Stejně tak jako v případě vzdělání matek je i u otců největší zastoupení středoškoláků a to v 82 %. Jedenáct otců má vzdělání středoškolské a čtyři vzdělání základní.

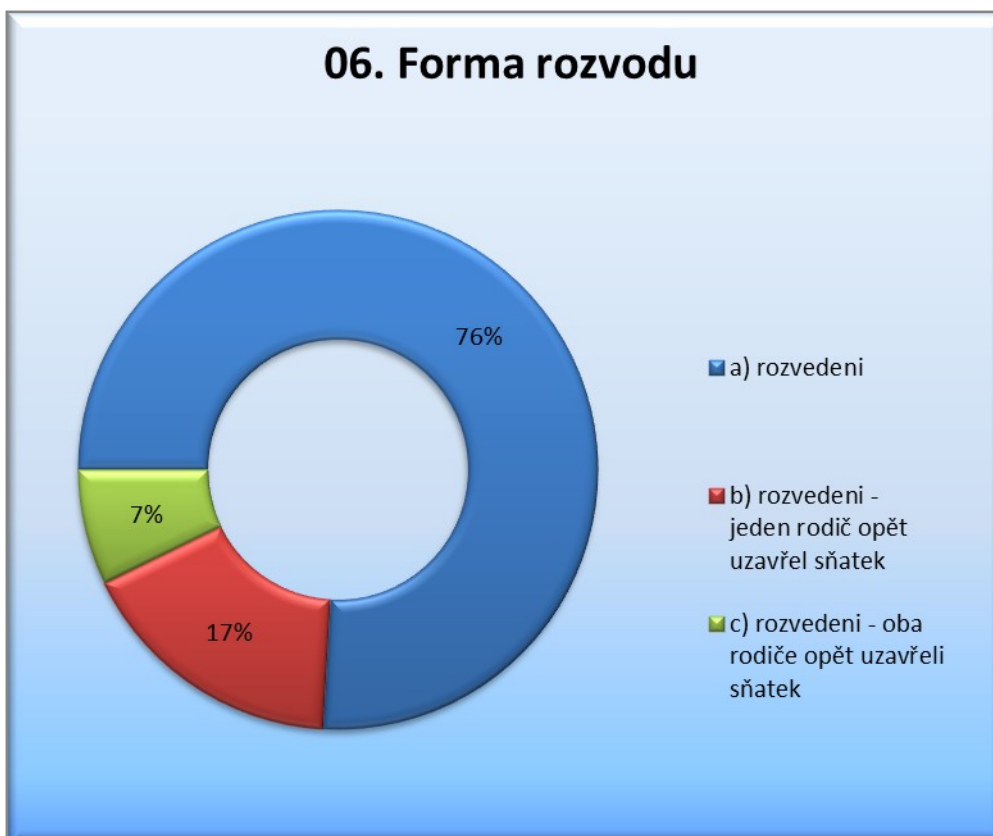
05. Trvalé bydliště

Trvalé bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) město	40	48,19 %
b) vesnice	43	51,81 %

Větší polovina – 52 % studentů žije na vesnici, 48 % ve městě.

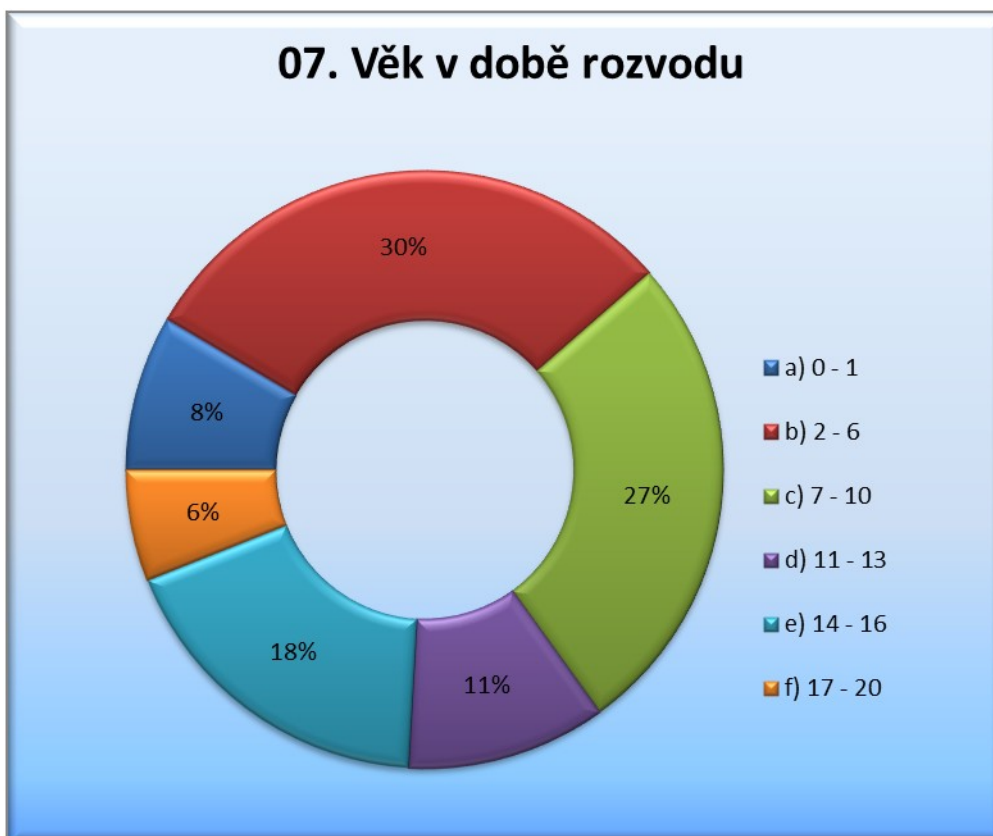
06. Forma rozvodu

Forma rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) rozvedení	63	75,90 %
b) rozvedení - jeden rodič opět uzavřel sňatek	14	16,87 %
c) rozvedení - oba rodiče opět uzavřeli sňatek	6	7,23 %

Největší zastoupení ve výzkumném vzorku mají studenti z rozvedených rodin – 76 %. Téměř 17 % tvoří respondenti z rozvedených rodin, ve které jeden z rodičů opět uzavřel sňatek. Zbývajících 7 % představují rozvedené rodiny, ve kterých oba rodiče opět uzavřeli sňatek.

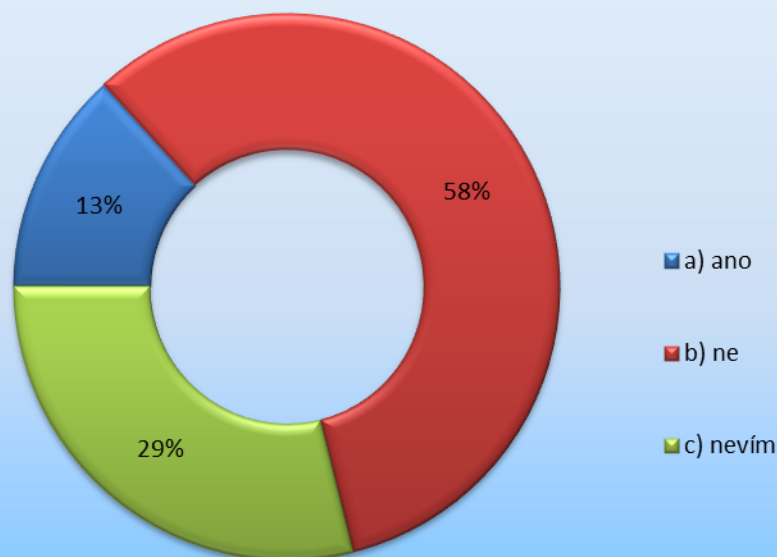
07. Věk v době rozvodu

Věk v době rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) 0 – 1	7	8,43 %
b) 2 – 6	25	30,12 %
c) 7 – 10	22	26,51 %
d) 11 – 13	9	10,84 %
e) 14 – 16	15	18,07 %
f) 17 – 20	5	6,02 %

Věkový rozptyl respondentů v době rozvodu byl kategorizován do šesti skupin. Největší zastoupení – 30 % mají děti, které rozvod rodičů zažili v předškolním věku 2-6 let. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří děti mladšího školního věku. 18 % tvoří skupina dětí 14-16ti letých. Přibližně stejnou část tvoří děti do jednoho roku a adolescenti ve věku 17-20 let.

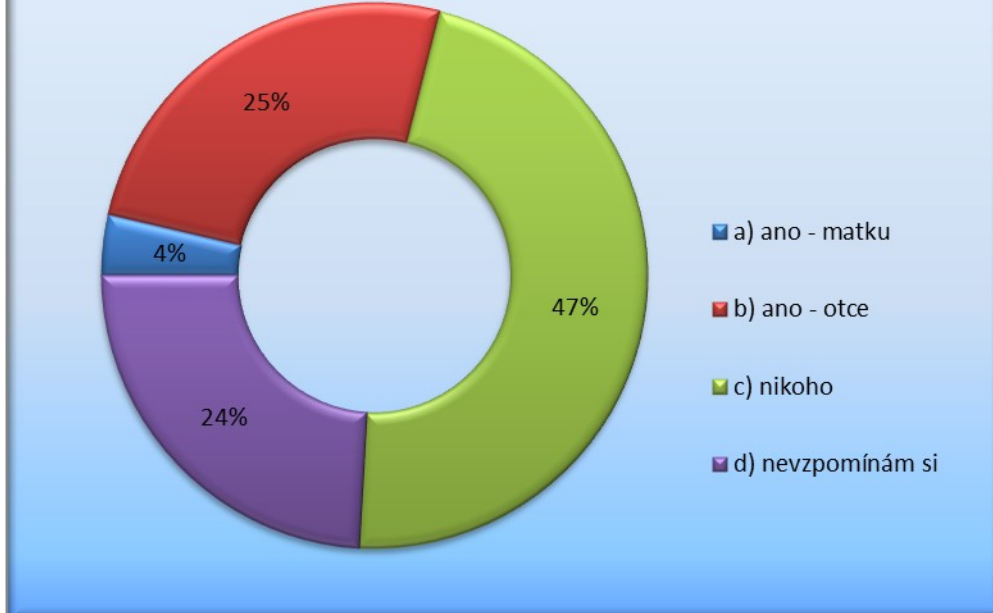
08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období

Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano	11	13,25 %
b) ne	48	57,83 %
c) nevím	24	28,92 %

V téměř 58 % se respondenti shodli na skutečnosti, že nebyli v předrozvodovém období ovlivňováni rodiči. Téměř 29 % připadlo variantě „nevím“. Můžeme se domnívat, že je to v závislosti na nízkém věku dětí v době rozvodu a jak dopsal jeden respondent „byla jsem malá a vážně si to nepamatuji“. Nezanedbatelné a varující je číslo jedenácti respondentů, kteří uvedli možnost ovlivňování některým z rodičů.

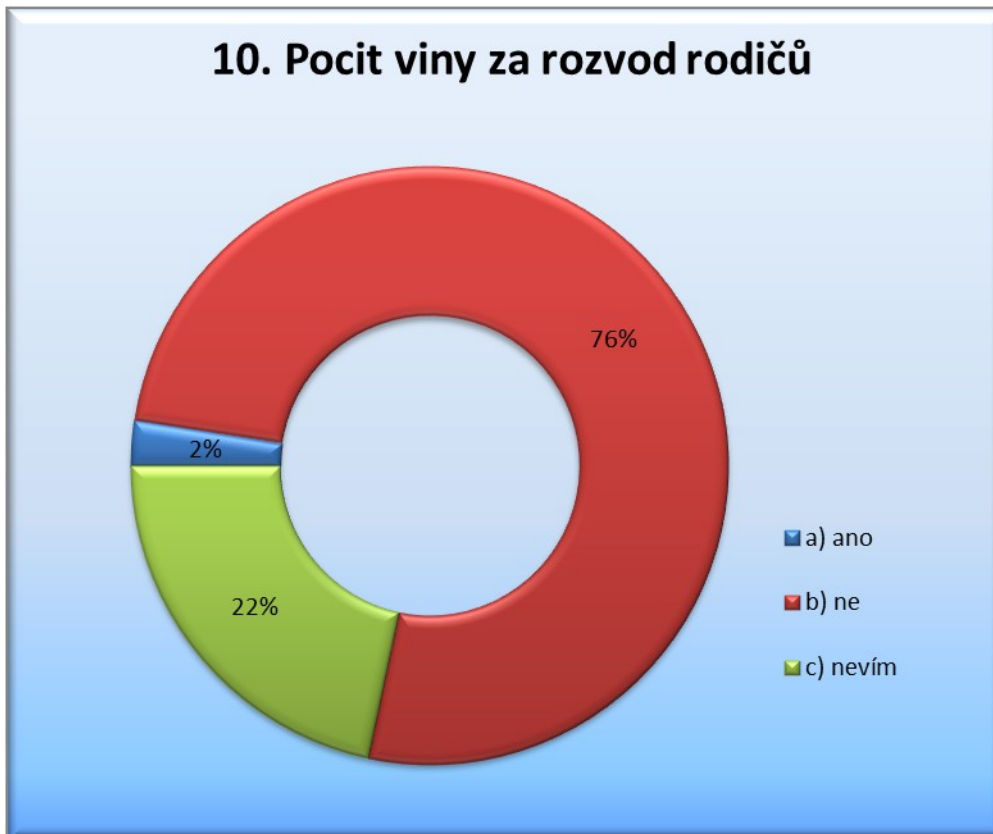
09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí

Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano - matku	3	3,61 %
b) ano – otce	21	25,30 %
c) nikoho	39	46,99 %
d) nevzpomínám si	20	24,10 %

Necelých 47 % respondentů nikoho za rozvod rodičů neviní. Čtvrtina studentů uvádí jako viníka otce, 24 % si na tuto skutečnost nevzpomíná a necelá 4 % viní za rozvod matku.

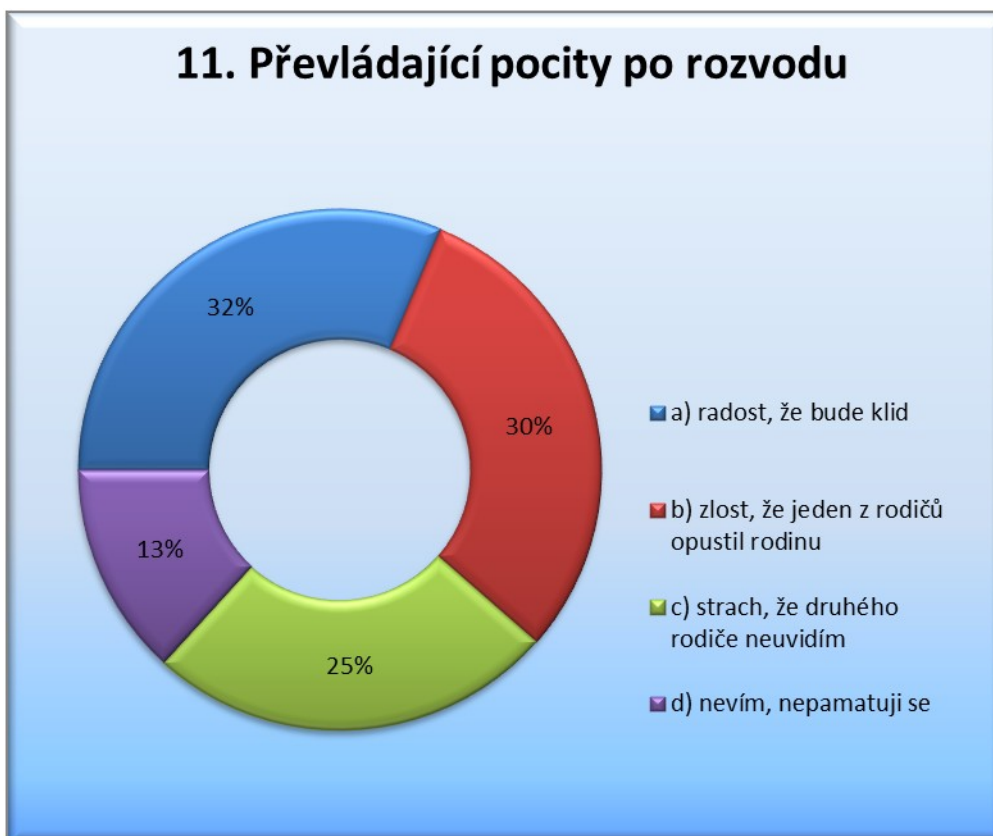
10. Pocit viny za rozvod rodičů

Pocit viny za rozvod rodičů	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano	2	2,41 %
b) ne	63	75,90 %
c) nevím	18	21,69 %

Převážná část, téměř 76 % respondentů necítí vinu za rozvod rodičů. Možnost „nevím“ označilo 22 % studentů a ve dvou procentech adolescenti vinu za rozvod rodičů pociťují.

11. Převládající pocity po rozvodu

Převládající pocity po rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) radost, že bude klid	26	31,33 %
b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu	25	30,12 %
c) strach, že druhého rodiče neuvídím	21	25,30 %
d) nevím, nepamatuji se	11	13,25 %

Překvapující a nejvíce volenou odpovědí respondentů na pocity po rozvodu byla radost, že bude klid a to v 31 %. Ve 30 % volili respondenti odpověď zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu. 25 % studentů mělo strach, že druhého rodiče neuvídí a 13 % si na pocity po rozvodu nepamatuje.

12. Přání mít rodinu opět pohromadě

Přání mít rodinu opět pohromadě	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano	11	13,25 %
b) ne	45	54,22 %
c) nevím	27	32,53 %

Polovina respondentů se shodla na skutečnosti, že by si nepřáli mít rozvedenou rodinu opět pohromadě. 30 % studentů označilo odpověď „nevím“ a 13 % by tuto možnost vítalo.

13. Prožitky v době po rozvodu rodičů

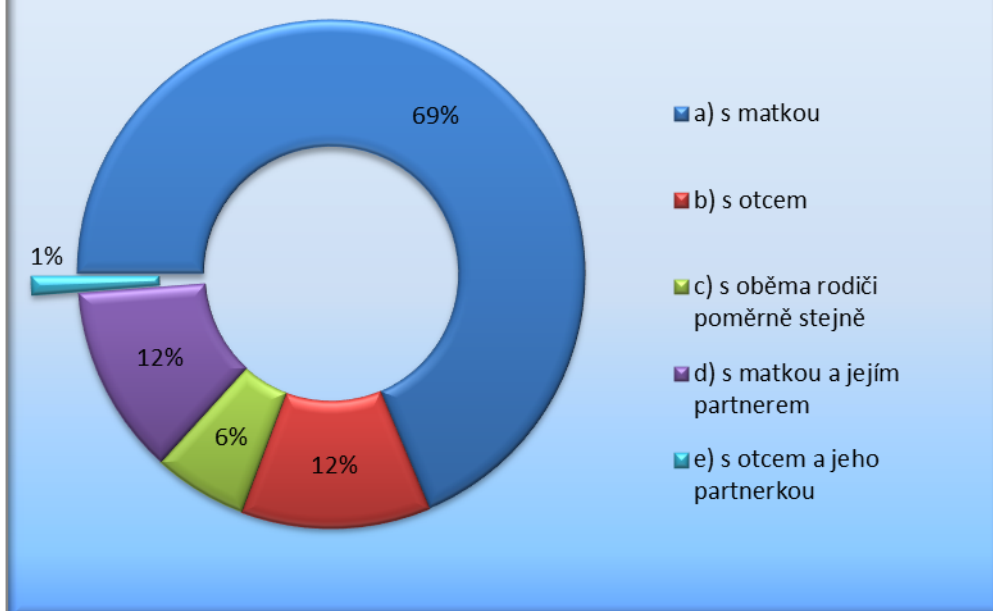
Prožitky v době po rozvodu rodičů	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) strach a obavy	8	9,64 %
c) smutek, deprese	16	19,28 %
e) zhoršení prospěchu ve škole	7	8,43 %
f) nic z uvedeného	35	42,17 %
g) jiné	17	20,48 %

42 % dotázaných na otázku prožitků v době rozvodů označilo odpověď „nic z uvedeného“. Z individuálně dopsaných odpovědí mohu soudit, že je to vzhledem k nízkému věku dětí v době rozvodu rodičů („nepamatuji se“, „byla jsem miminko“, „nevím“, „nevzpomínám si, byl mi jeden rok“). Další nejpočetnější volenou variantou (20 %) byla odpověď „jiné“, kde měli studenti možnost dopsat svou odpověď: „svoboda od otce“, „nic – rodiče žili odděleně už několik let před rozvodem a tak rozvod pro mě nepředstavoval žádnou změnu“, „nic, bral jsem to v pohodě“, „finanční krizi“, „osamostatnění, nezávislost na

rodině“, „*klid a pohodu*“, „*radost*“, „*rozmazlenost*“. Některé z odpovědí byli silně negativní: „*nenávisť*“, „*vztek*“, „*bolest hlavy, změny nálad, časté hádky*“, „*strach z nezvládnutí tíživé situace i po finanční stránce*“.

V devatenácti procentech studenti volili odpověď smutek a deprese. V téměř deseti procentech pociťovali strach a obavy, a osm procent studentů uvádělo zhoršení prospěchu ve škole.

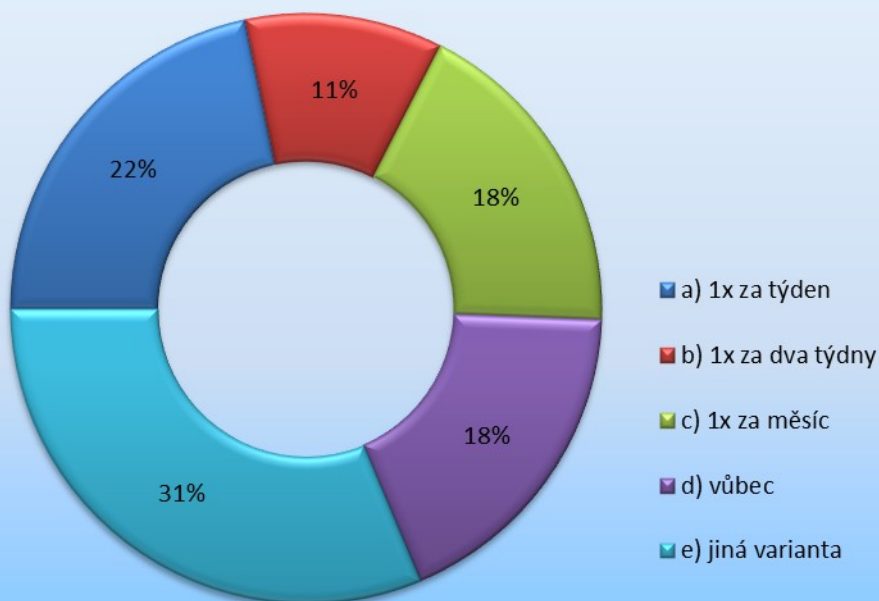
14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a

S kým jste po rozvodu převážně žil/a	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) s matkou	57	68,67 %
b) s otcem	10	12,05 %
c) s oběma rodiči poměrně stejně	5	6,02 %
d) s matkou a jejím partnerem	10	12,05 %
e) s otcem a jeho partnerkou	1	1,20 %

Statistiky uvádějí, že v devadesáti procentech je dítě po rozvodu svěřeno do péče matky. Tuto odpověď si zvolilo 69 % respondentů. Stejný podíl 12,05 % získala varianta „s otcem“ a „s matkou a jejím partnerem“. S oběma rodiči poměrně stejně žilo po rozvodu 6 % studentů. Pouze jedno procento respondentů uvedlo odpověď „s otcem a jeho partnerkou“.

15. Styk s druhým rodičem po rozvodu

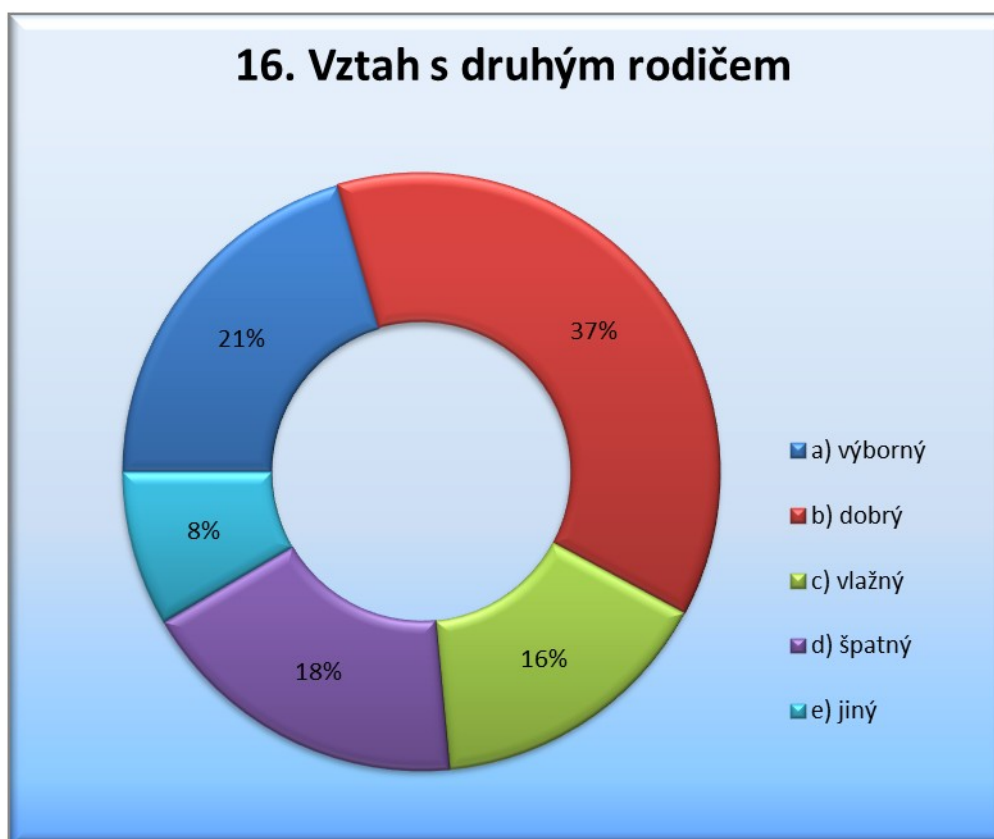

Styk s druhým rodičem po rozvodu	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) 1x za týden	18	21,69 %
b) 1x za dva týdny	9	10,84 %
c) 1x za měsíc	15	18,07 %
d) vůbec	15	18,07 %
e) jiná varianta	26	31,33 %

Největší četnost, a to v 31 %, získala odpověď „jiná varianta“. Studenti uváděli, kolikrát za týden se s druhým rodičem vidali (*2krát, 4krát, 5krát* – respondent žije s otcem), dále pak případy, kdy počet návštěv druhého rodiče závisel na jejich vlastním přání (*„podle dohody a přání“*, *„podle sebe jak jsem chtěla“*), ojedinělé návštěvy (*„sem tam“*, *„1-3krát za rok“*, *„2krát do roka“*, *„někdy, ne pravidelně“*, *„1krát za rok na období dvou měsíců“*, *„o svátcích“*, *„každé prázdniny + občas nějaký ten víkend“*) nebo varianty střídavé péče (*„po čtrnácti dnech na čtrnáct dní“*, *„střídavá péče“*). Jedna odpověď byla opravdu šokující

- „otec umřel, takže nebyla možnost se s ním stýkat“ (rozvod ve 3 letech, vztah s druhým rodičem - výborný s vykřičníkem).

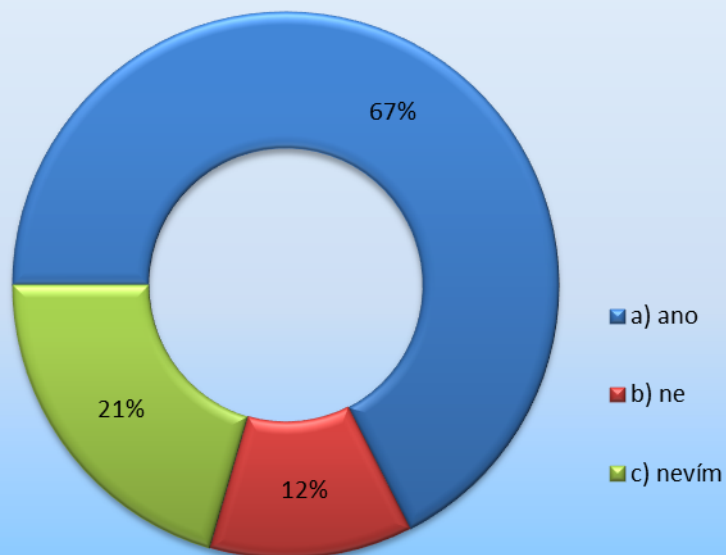
Téměř 22 % patří variantě styku s rodičem „jednou za týden“. Stejných 18 % v případě „vůbec“ a „1krát za měsíc“. Možnost „1krát za dva týdny“ označilo 11 % respondentů.

Vztah s druhým rodičem	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) výborný	17	20,48 %
b) dobrý	31	37,35 %
c) vlažný	13	15,66 %
d) špatný	15	18,07 %
e) jiný	7	8,43 %

Téměř 40% studentů má s druhým rodičem dobrý vztah. 20% respondentů pociťuje k rodiči výborný vztah, 18% špatný a téměř 16% vlažný. Respondenti, kteří v 8% uváděli variantu „jiný“ uváděli individuální zpřesnění jejich výpovědi: „výborný !“, „v pohodě“ (u střídavé péče), „vůbec žádný“, „nucený“, „žádný“, „nenávidím“, „nesnáším ho“.

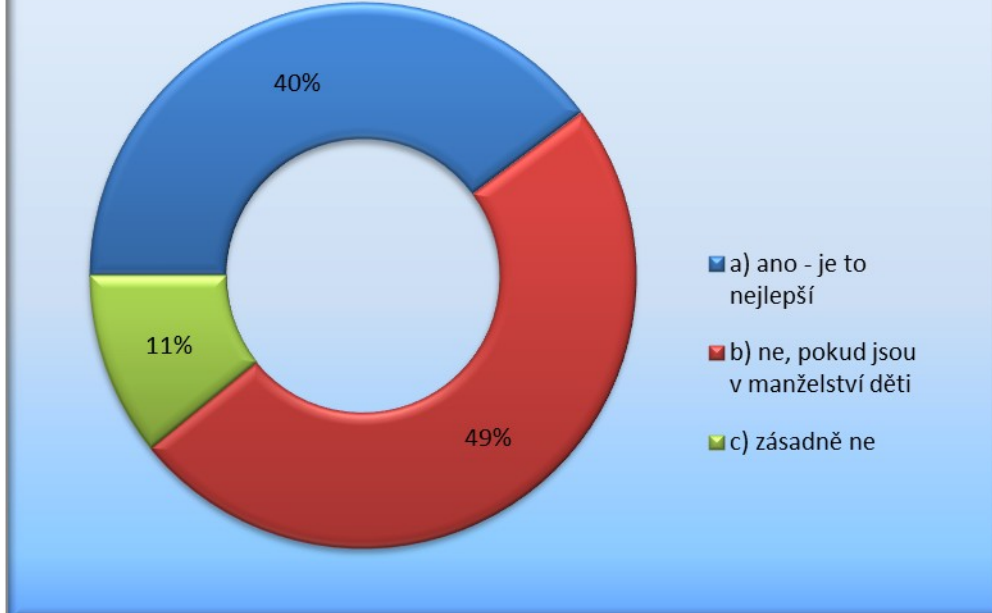
17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí

Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano	56	67,47 %
b) ne	10	12,05 %
c) nevím	17	20,48 %

Téměř 70 % respondentů se přiklání k variantě, že manželství, věrnost a výchova dětí jsou pro ně důležitými životními hodnotami. 20 % uvádí variantu „nevím“ a pro 12 % nejsou tyto hodnoty životně důležité.

18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize

Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano - je to nejlepší	33	39,76 %
b) ne, pokud jsou v manželství děti	41	49,40 %
c) zásadně ne	9	10,84 %

I přes téměř poloviční počet respondentů, kteří uvedli, že by dítě bylo překážkou v rozvodu manželství, je celých 40 % přesvědčeno, že rozvod je nejlepším řešením manželské krize. 11 % je zásadně proti.

19. Plánování sňatku do budoucna

Plánování sňatku do budoucna	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano	46	55,42 %
b) ne	33	39,76 %
c) nevím	4	4,82 %

Sňatek plánuje 55 % respondentů, téměř 40 % ho neplánuje a téměř 5 % v této otázce není rozhodnuto.

8. Ověřování hypotéz

Pro ověření platnosti hypotéz musíme stanovit nulovou a alternativní hypotézu a určit hladinu významnosti. O přijetí či nepřijetí nulové anebo alternativní hypotézy rozhodne výpočet testového kritéria. Výpočet provedeme pomocí testu dobré shody chí-kvadrát.

Hypotéza č.1

Nulová hypotéza:

Četnost výskytu u každého typu porozvodové péče je stejná.

Alternativní hypotéza:

Četnost výskytu u každého typu porozvodové péče se liší.

HYPOTÉZA 1 – počty respondentů v jednotlivých typech péče					
Typ porozvodové péče	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	P - O	(P - O) ²	(P - O) ² / O
s matkou	57	16,6	40,4	1632,16	98,32
s otcem	10	16,6	-6,6	43,56	2,62
s oběma rodiči	5	16,6	-11,6	134,56	8,11
s matkou a jejím partnerem	10	16,6	-6,6	43,56	2,62
s otcem a jeho partnerkou	1	16,6	-15,6	243,36	14,66
Celkem	83	83			126,34

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti 0,05. Pokud by platila nulová hypotéza, očekávali bychom, že u každého typu porozvodové péče bude rovnoměrné rozdělení. Těmto předpokladům odpovídají přepočítané hodnoty ze sloupce očekávaných četností. Abychom mohli vyhodnotit nulovou hypotézu, vypočítáme testové kritérium χ^2 (chí-kvadrát). V našem případě činí 126,34. Pro zvolenou hladinu významnosti a počet stupňů volnosti (4 stupně volnosti – pro dodržení sloupcového součtu (83) můžeme 4 četnosti

zvolit libovolně) odečteme z tabulek kritickou hodnotu 9,483. Srovnáním vypočítané a odečtené kritické hodnoty dojdeme k závěru, že nulovou hypotézu musíme odmítnout.

Interpretace:

Počet respondentů u jednotlivých typů porozvodové péče je rozdílný.

Hypotéza č.2

Nulová hypotéza:

Četnost výskytu u obou typů lokalit je stejná.

Alternativní hypotéza:

Četnost výskytu se u každého typu lokality liší.

HYPOTÉZA 2 – počty rozvodů podle bydliště					
Lokalita	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	P - O	(P - O) ²	(P - O) ² / O
město	40	41,5	-1,5	2,25	0,05
vesnice	43	41,5	1,5	2,25	0,05
Celkem	83	83			0,11

Nulovou hypotézu budeme opět testovat na hladině významnosti 0,05 (tj. 5 %), která se většinou v pedagogických výzkumech používá. Pokud by platila nulová hypotéza, očekávali bychom, že u obou typů lokalit bude četnost stejná. Porovnáním vypočítané hodnoty 0,11 a z tabulek odečtené kritické hodnoty 3,841 dojdeme k závěru, že nulová hypotéza je verifikována.

Interpretace:

Počet rozvodů není závislý na typu lokality.

Hypotéza č.3

Nulová hypotéza:

Četnost výskytu u všech věkových kategorií je stejná.

Alternativní hypotéza:

Četnost výskytu se u každé věkové kategorie liší.

HYPOTÉZA 3 – věk respondentů v době rozvodu rodičů					
Věková kategorie	Pozorovaná četnost (P)	Očekávaná četnost (O)	P - O	(P - O) ²	(P - O) ² / O
0 - 1 rok	7	13,83	-6,83	46,65	3,37
2 - 6 let	25	13,83	11,17	124,77	9,02
7 - 10 let	22	13,83	8,17	66,75	4,83
11 - 13 let	9	13,83	-4,83	23,33	1,69
14 - 16 let	15	13,83	1,17	1,37	0,10
17 - 20 let	5	13,83	-8,83	77,97	5,64
Celkem	83	83			24,64

Nulová hypotéza byla testována na hladině významnosti 0,05. Pro platnost nulové hypotézy jsou očekávány stejné počty výskytů v každé sledované věkové kategorii. Porovnáním vypočítané hodnoty 24,64 a z tabulek odečtené kritické hodnoty pro pět stupňů volnosti 11,07 dojdeme k závěru, že nulová hypotéza je odmítnuta.

Interpretace:

Četnost výskytu se u každé věkové kategorie liší.

8.1 Ověření vztahu mezi dvěma sledovanými jevy.

Pro ověření vztahu mezi věkem respondentů, kdy došlo k rozvodu a vztahem k druhému rodiči využijeme statistický postup – Spearmanův koeficient pořadové korelace (Chráška, 1998). Tento koeficient umožňuje stanovit kvantitativně, jak dalece jsou si dvě vytvořená pořadí podobná, a tím určit, jak těsná je souvislost mezi sledovanými jevy, na základě nichž byla pořadí vytvořena. V našem případě sledujeme závislost mezi věkem respondentů v době rozvodu a jeho vztahem k druhému rodiči. Zvolila jsem kategorii 17ti letých respondentů. Data obou sledovaných jevů převedeme na pořadí, vypočítáme jejich rozdíl „(p – q)“ a druhou mocninu „(p – q)²“ tohoto rozdílu.

SPERMANŮV KOEFICIENT POŘADOVÉ KORELACE						
Závislost vztahu k druhému rodiči na věku respondentů v době rozvodu rodičů pro respondenty ve věku 17 let						
Respondent	Věková kategorie (VK)	Vztah k druhému rodiči	Pořadí podle VK (p)	Pořadí podle vztahu (q)	(p – q)	(p – q) ²
1	6	špatný	4	9	-5	25
2	6	dobrý	4	5,5	-1,5	2,25
3	3	nenávisť	2	10	-8	64
4	1	výborný	1	2	1	1
5	6	výborný	4	2	2	4
6	9	vlažný	8	8	0	0
7	7	dobrý	6,5	5,5	1	1
8	16	výborný	10	2	8	64
9	15	dobrý	9	5,5	4,5	20,25
10	7	dobrý	6,5	5,5	1	1
Celkem						182,5

Výpočet se provádí podle vzorce

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum_i (p_i - q_i)^2}{n(n^2 - 1)}$$

kde „n“ je počet korelovaných dvojic. Koeficient může nabývat hodnot od 0 do ± 1 . Hodnota 0 značí, že mezi jevy není žádný vztah, naopak hodnoty blíží se k 1 znamenají těsnější vztah. Pokud je výsledek záporný, je mezi jevy vztah opačný.

V našem případě nabývá Spearmanův koeficient hodnoty -0,106, z čehož nelze vyvodit statistickou závislost mezi sledovanými jevy .

9. Diskuse

Hlavním úkolem diplomové práce bylo zjistit, kolik studentů žije v rozvedené rodině, jak děti rozvod prožívaly, jak se kontaktovaly s druhým rodičem a jaký je jejich postoj k budoucímu životu v manželství. Počet dospívajících, jejichž rodiče se rozvedli byl zřejmý už při třídění prvního stupně a tvoří 37 % z celého souboru. Tento údaj zahrnuje také rodiče, z nichž jeden (6 %) nebo oba (2 %) opět uzavřeli sňatek. 5 % zaujímají nesezdaná soužití. Podle Palonciové (2002) se toto soužití rozšířilo ve vyspělých evropských zemích v 70. letech dvacátého století. Jde o soužití dvou osob opačného pohlaví bez uzavření sňatku. Uváděnými důvody tohoto partnerství je udržení si osobní svobody, nezávislosti a strach z rozvodového řízení. Pokud můžeme předpokládat, že se jedná o svazek na zkoušku, tak tímto testem soužití neprošla 3 % rodičů, kteří spolu nesdílí společnou domácnost a žijí odděleně.

Dílčí výzkumné otázky zjišťovaly situaci po rozvodu rodičů, která má pro vývoj dítěte zásadní vliv. Realizace styku dítěte s druhým rodičem je pro jeho zdárný vývoj a jeho celkovou životní situaci velmi důležitá. Vztah s druhým rodičem respondenti hodnotili v největší míře jako dobrý a to v 37 %. Výborný vztah s rodiči můžeme doplnit o odpovědi z varianty jiný, kde je hodnocen respondenty jako „výborný!“ a „v pohodě“. Zajímavostí je, že respondent, který uvedl variantu „v pohodě“, je ve střídavé péči obou rodičů. Zdá se, že tato varianta porozvodové péče může při dodržování doporučovaných podmínek (kooperace, flexibility a kompromisů) opravdu fungovat. Problematika střídavé péče by mohla být z hlediska dalšího výzkumu zajímavým tématem. Negativní odpovědi byly voleny v 16 % jako „vražný vztah“ a v 18 % jako „vztah špatný“. Individuální odpovědi vypovídaly mnohé: „vůbec žádný“, „nesnáším ho“, „nucený“, „nenávisť“. Byly uvedeny ve variantě „jiný vztah“, což procenta negativních odpovědí ještě navyšuje.

Výsledky otázky porozvodové péče potvrzují údaje uváděné např. Bakalářem a Novákem (2006), kdy je 90,1 % dětí po rozvodu svěřeno do péče matky. V našem šetření je podíl mateřské péče téměř 69 %, toto číslo můžeme ještě navýšit o 12 % matek, které se po rozvodu opět vdaly.

Prožitky v době rozvodů rodičů označilo 42 % dětí jako „nic z uvedeného“ a 20 % „jiné“. Tyto varianty mohly být voleny buď z neochoty vypovídat nebo jak uváděli respondenti z důvodu jejich nízkého věku v době rozvodu rodičů. Nicméně i tak jsem získali zajímavé individuální odpovědi: „svoboda od otce“, „nic – rodiče žili odděleně už několik let

před rozvodem a tak rozvod pro mě nepředstavoval žádnou změnu“, „*nic, bral jsem to v pohodě*“, „*finanční krizi*“, „*osamostatnění, nezávislost na rodině*“, „*klid a pohodu*“, „*radost*“, „*rozmazlenost*“. „*nenávisť*“, „*vztek*“, „*bolest hlavy, změny nálad, časté hádky*“, „*strach z nezvládnutí tíživé situace i po finanční stránce*“. V 19 % studenti volili odpověď smutek a deprese. V téměř 10 % pociťovali strach a obavy, a 8 % studentů uvádělo zhoršení prospěchu ve škole.

Český statistický úřad uvádí jako nejčastější příčinu rozpadu manželství rozdílnost povah a zájmů, ostatní a nevěru. Respondenti za rozvod nejčastěji obviňovali otce a to v 25 %, matku ve 4 %. Téměř 48 % respondentů nikoho za rozvod neobviňuje. Sami dospívající odmítají odpovědnost za rozpad rodiny v 76 %. Dvě procenta dětí pociťují vinu za rozvod rodičů. Černá (2001) uvádí jako možný zdroj ztrátu pocitu jistoty, která je právě doprovázena pocitem viny a vlastního selhání. Nezřídka si odchod jednoho z rodičů vysvětlují tím, že už nejsou milovány.

Větší polovina respondentů by si nepřála mít rodinu opět pohromadě (54 %). 13 % uvedlo odpověď ano a poměrně velká část dotazovaných – 33 % se v této otázce nedokáže rozhodnout. Na skutečnost, že studenti odmítají návrat do své původní rodiny poukazují i výsledku položky „*Jaké pocity u vás po rozvodu převládaly*“, kdy respondenti nejčastěji volili variantu „*radost, že bude klid*“.

Dalším výzkumným úkolem bylo zjistit, zda adolescenty natolik ovlivnila rozvodová situace rodičů, že se tento fakt negativně projevil v jejich plánování budoucího života v manželství. Na tyto skutečnosti se dotazovaly poslední tři výzkumné položky. Pro téměř 70 % respondentů je manželství, věrnost a výchova dětí důležitými životními hodnotami. Rozvod odmítá téměř 60 % respondentů, z nichž 50 % rozvod odmítá s ohledem na děti. 55% adolescentů plánuje, že bude žít v manželském svazku a 5 % není rozhodnuto. Z těchto výsledků můžeme usuzovat, že adolescenty neovlivnil rozvod rodičů natolik, aby jim v budoucnosti bránil v uzavření sňatku. Tyto závěry korespondují s názorem Ivo Plaňavy (2000) o navždy poznamenaných dětech z rozvedených rodin. Souhlasí s tvrzením, že rozvod je pro děti frustrující a traumatizující událostí. Ale očekávání zvýšené ohroženosti budoucích manželství těchto dětí je předsudkem a jakýmsi nálepkováním s negativním očekáváním.

Tím, jak dospívající potomky ovlivnila zkušenost s rozvodem a porozvodovou situací vlastních rodičů se zabýval Plňava (in Macek, 1999). Zjistil, že rozdíly mezi adolescenty s rozvodovou zkušeností a bez ní nejsou v hodnocení a v názorech na manželské soužití, spíše

se týkají hodnocení rozvodu – kdo má tuto osobní zkušenost z vlastní rodiny, zaujímá negativnější a vyhraněnější postoj k rozvodům obecně. Na druhé straně, dospívající z rozvedených zkušenost se někdy snaží zúročit i pozitivně: dívky s rozvodovou zkušeností uvádějí, že rozpad manželství vlastních rodičů jim slouží jako negativní vzor – považují se za poučenější, jak nejednat. Chlapci zase vidí pozitivní efekt rozvodu vlastních rodičů v tom, že jim poskytl prostor k rozvoji větší samostatnosti.

Na základě studia literatury a výzkumů byly stanoveny tři pracovní hypotézy. H1 – Předpokládáme, že 80 % dětí po rozvodu zůstává s matkou, vychází ze známé skutečnosti o tradičním porozvodovém uspořádání v péči o dítě. I když literatura uvádí, „že muži mají stejné předpoklady pro péči o děti jako ženy a jsou stejně kompetentní a citliví“ (Černá, 2001, s.34), výsledky šetření naši hypotézu verifikují. Druhá hypotéza se vztahuje k lokalitě bydliště rodičů respondentů a jeho závislosti na četnosti rozvodů. H2 – Předpokládáme, že počet rozvodů je ve městě i na vesnici stejný, se potvrdila. Stejně jako obě předchozí byla verifikována i třetí hypotéza H3 – Předpokládáme, že nejpočetnější věkovou skupinou v době rozvodu jsou děti předškolního věku. Největší věkovou skupinou, která zažila rozpad rodiny byly děti od dvou do šesti let.

Ve vybraném vzorku sedmnáctiletých studentů jsme zjišťovali závislost mezi věkem respondentů v době rozvodu jejich rodičů a jejich vztahem k druhému rodiči. Výsledná data souvislost nepotvrdila.

ZÁVĚR

Teoretická část se věnuje všem aspektům souvisejícím s rozvodem - rodině, adolescentům, vlivům rozvodu na osobnost dítěte a porozvodové péči o děti. Pozornost této práce byla zaměřena na mladé lidi v období adolescence a jejich názory a zkušenosti kolem rozvodu jejich rodičů. Naším záměrem bylo postihnout co nejvíce informací, které bylo třeba pro zodpovězení výzkumných otázek a hypotéz. To se nám podařilo pomocí dotazníkového šetření, prostřednictvím kterého jsme získali informace od 259 středoškoláků. Ze všech dotazovaných uvedlo 83 studentů, že pochází z rozvedené rodiny. Tito respondenti tvořili náš výzkumný vzorek, se kterým jsem dále pracovali. Dotazník obsahoval položky, které zjišťovali průběh rozvodu, pocity dětí a kontakt s druhým rodičem. Zajímalo nás také, jestli tato negativní zkušenost z vlastní rodiny ovlivnila respondenty v jejich uvažování o manželství.

Výsledky výzkumu ukázaly, že adolescenti z rozvedených rodin tvoří 37 % z celkového počtu respondentů. Rozpad rodiny zažili nejpravděpodobněji v předškolním věku. Nejčastěji žijí s matkou a nepřejí si opět žít v původní rodině. S druhým rodičem mají většinou dobrý vztah a jejich prožitky v době rozvodu jsou natolik individuální, že je nelze generalizovat. Závěrem můžeme říci, že rozvodová zkušenost adolescentů nemá přímý vliv na jejich hodnocení manželského života, a že rodinný život patří mezi důležité životní priority mladých lidí.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

1. BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce rozvodem: pro všechny zúčastněné*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN 80-710-6157-3.
2. BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.
3. BOKOVÁ, Ludmila. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.
4. , Petra. . Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-864-3211-4.
5. DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN 978-807-3301-248.
6. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-861-3134-3.
7. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-807-3573-508.
8. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi: rozvod, děti, výživné*. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-717-9293-4.
9. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy: jak rozvodové řízení probíhá, majetkové vztahy a jejich vypořádání, komu svěřit dítě, výše výživného na dítě*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2001. ISBN 80-722-6477-X.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-706-7798-8.
11. LACINOVÁ, Editoři Petr Macek a Lenka. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister. ISBN 978-808-7474-464.
12. MACEK Petr a Lenka LACINOVÁ. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister. ISBN 978-808-7474-464.
13. MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8348-X.
14. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: [vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí]*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-858-2406-X.

15. MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (Mýty a skutečnost)*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-702-9018-8.
16. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-721-7294-8.
17. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4714-493.
18. NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4741-109.
19. PLAŇAVA, Ivo. *Jak se nerozvádět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-716-9129-1.
20. PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodina. Struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-723-9039-2.
21. PLAŇAVA, Ivo. *Po rozvodu*. 1986
22. POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2046-3.
23. , Bohumila. *rozvod*. 1. vyd. Brno: ERA group, 2002. ISBN 80-865-1725-X.
24. Rozvodovost. [online]. [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
25. SMÉKAL, Vladimír a Lenka LACINOVÁ. *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister, 2004. ISBN 80-865-9884-5.
26. SMÉKAL, Vladimír. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Vyd. 1. Brno: Barrister, 2002. ISBN 80-859-4783-8.
27. SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-807-0410-691.
28. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8559-8.
29. ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3674-489.

30. ŠULOVÁ, Lenka. Rodina funkční a dysfunkční. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 1, s. 8-12.
31. TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-807-2551-637.
32. WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-717-8089-8.
33. WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-725-4439-X.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Příloha 1 – Dotazník
2. Příloha 2 – Sběrová tabulka dat

1. Příloha 1 – Dotazník

Vážená studentko, studente,

Jmenuji se Kateřina Coufalová a jsem studentkou PF UP Olomouc. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma „Problematika rozvodu z pohledu adolescentů“. Ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je anonymní, jeho výsledky budou použity jen k odbornému výzkumu. Děkuji za Váš čas.

(jednu z odpovědí prosím zakroužkujte nebo doplňte požadovaný údaj)

1. Jste :

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let ?

3. Uved'te nejvyšší dosažené vzdělání matky :

- a) základní
- b) středoškolské
- c) vysokoškolské

4. Uved'te nejvyšší dosažené vzdělání otce :

- a) základní
- b) středoškolské
- c) vysokoškolské

5. Kde máte trvalé bydliště ?

- a) ve městě
- b) na vesnici

6. Uved'te manželský status Vašich rodičů :

- a) manželé
- b) rozvedeni
- c) rozvedeni – jeden z rodičů opět uzavřel sňatek
- d) rozvedeni – oba rodiče opět uzavřeli sňatek
- e) nesezdané soužití
- f) nesezdané soužití – rodiče žijí odděleně

V dotazníku pokračují jen ti, kteří označili odpověď „b) – d) rozvedeni“

7. Kolik Vám bylo let, když došlo k rozvodu ?

8. Ovlivňoval Vás některý z rodičů v předrozvodovém období ?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Obviňoval/a jste v té době některého z rodičů za to, že se rozvádějí ?

- a) ano – matku
- b) ano – otce
- c) nikoho
- d) nevzpomínám si

10. Pociťoval/a jste v té době vinu za rozvod rodičů ?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Jaké pocity u vás po rozvodu převládaly ?

- a) radost, že bude klid
- b) zlost, že jeden rodič opustil rodinu
- c) strach, že druhého rodiče neuvídím

12. Přál byste si mít rodinu opět pohromadě ?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13. Vzpomínáte si, co jste prožíval/a v době rozvodu rodičů ?

- a) strach a obavy
- b) úzkosti
- c) smutek deprese
- d) objevily se u mě somatické problémy (bolesti břicha, hlavy, alergie, astma...aj.)
- e) zhoršení prospěchu ve škole
- f) nic z uvedeného
- g) jiné.....

14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a ?

- a) s matkou
- b) s otcem
- c) s oběma rodiči poměrně stejně
- d) s matkou a jejím partnerem
- e) s otcem a jeho partnerkou

15. Stýkal/a jste se s druhým rodičem po rozvodu ?

- a) 1x za týden
- b) 1x za dva týdny
- c) 1x za měsíc
- d) vůbec
- e) jiná varianta

16. Jak byste označili svůj vztah k tomuto druhému rodiči ?

- a) výborný
- b) dobrý
- c) vlažný
- d) špatný
- e) jiný

17. Jsou pro Vás v životě důležité hodnoty jako manželství, věrnost a výchova dětí ?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

18. Zvolili byste v případě závažné manželské krize rozvod jako způsob jejího řešení ?

- a) ano – je to nejlepší
- b) ne, pokud jsou v manželství děti
- c) zásadně ne

19. Plánujete do budoucna sňatek ?

- a) ano
- b) ne

2. Příloha 2 – Sběrová tabulka dat

Kompletní výsledky testů		
Číslo testu	Otázka	Zvolená možnost
1	01. Pohlaví	b) žena
1	02. Věk respondenta	d) 18
1	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
1	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
1	05. Trvalé bydliště	a) město
1	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
1	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
1	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
1	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
1	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
1	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
1	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
1	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
1	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
1	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
1	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
1	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
1	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
1	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
2	01. Pohlaví	a) muž
2	02. Věk respondenta	b) 16
2	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
2	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
2	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
2	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
2	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
2	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
2	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
2	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
2	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
2	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
2	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
2	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
2	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
2	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
2	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
2	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
2	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
3	01. Pohlaví	a) muž
3	02. Věk respondenta	d) 18
3	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
3	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
3	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
3	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
3	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
3	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne

3	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
3	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
3	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
3	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
3	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
3	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
3	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
3	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
3	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
3	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
3	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
4	01. Pohlaví	a) muž
4	02. Věk respondenta	d) 18
4	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
4	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
4	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
4	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
4	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
4	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
4	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
4	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
4	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
4	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
4	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
4	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
4	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
4	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
4	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
4	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
4	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
5	01. Pohlaví	a) muž
5	02. Věk respondenta	f) 20
5	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
5	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
5	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
5	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
5	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
5	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
5	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
5	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
5	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
5	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
5	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
5	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
5	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
5	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
5	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
5	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
5	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
6	01. Pohlaví	a) muž
6	02. Věk respondenta	e) 19
6	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
6	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
6	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
6	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek

6	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
6	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
6	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
6	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
6	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
6	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
6	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
6	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
6	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
6	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
6	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
6	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
6	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
7	01. Pohlaví	a) muž
7	02. Věk respondenta	e) 19
7	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
7	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
7	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
7	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
7	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
7	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
7	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
7	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
7	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče nevidím
7	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
7	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
7	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
7	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
7	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
7	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
7	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
7	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
8	01. Pohlaví	a) muž
8	02. Věk respondenta	f) 20
8	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
8	04. Vzdělání otce	a) základní
8	05. Trvalé bydliště	a) město
8	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
8	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
8	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
8	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
8	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
8	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
8	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
8	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
8	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
8	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
8	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
8	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
8	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
8	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
9	01. Pohlaví	a) muž
9	02. Věk respondenta	d) 18
9	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
9	04. Vzdělání otce	b) středoškolské

9	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
9	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
9	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
9	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
9	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
9	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
9	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
9	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
9	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
9	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
9	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
9	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
9	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
9	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
9	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
10	01. Pohlaví	a) muž
10	02. Věk respondenta	f) 20
10	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
10	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
10	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
10	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
10	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
10	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
10	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
10	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
10	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
10	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
10	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
10	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
10	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
10	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
10	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
10	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
10	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
11	01. Pohlaví	a) muž
11	02. Věk respondenta	c) 17
11	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
11	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
11	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
11	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
11	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
11	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
11	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
11	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
11	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
11	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
11	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
11	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
11	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
11	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
11	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
11	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
11	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
12	01. Pohlaví	a) muž
12	02. Věk respondenta	c) 17

12	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
12	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
12	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
12	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
12	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
12	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
12	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
12	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
12	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
12	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
12	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
12	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
12	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
12	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
12	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
12	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
12	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
13	01. Pohlaví	a) muž
13	02. Věk respondenta	e) 19
13	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
13	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
13	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
13	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
13	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
13	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
13	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
13	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
13	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
13	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
13	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
13	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
13	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
13	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
13	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
13	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
13	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
14	01. Pohlaví	a) muž
14	02. Věk respondenta	e) 19
14	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
14	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
14	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
14	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
14	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
14	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
14	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
14	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
14	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
14	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
14	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
14	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
14	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
14	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
14	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
14	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
14	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano

15	01. Pohlaví	a) muž
15	02. Věk respondenta	b) 16
15	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
15	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
15	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
15	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
15	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
15	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
15	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
15	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
15	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
15	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
15	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
15	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	c) s oběma rodiči poměrně stejně
15	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
15	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
15	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
15	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
15	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
16	01. Pohlaví	a) muž
16	02. Věk respondenta	f) 20
16	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
16	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
16	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
16	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
16	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
16	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
16	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
16	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
16	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
16	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
16	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
16	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
16	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
16	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
16	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
16	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
16	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
17	01. Pohlaví	a) muž
17	02. Věk respondenta	c) 17
17	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
17	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
17	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
17	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
17	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
17	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
17	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
17	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
17	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
17	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
17	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
17	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	e) s otcem a jeho partnerkou
17	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
17	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
17	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
17	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší

17	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
18	01. Pohlaví	a) muž
18	02. Věk respondenta	f) 20
18	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
18	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
18	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
18	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
18	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
18	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
18	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
18	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
18	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
18	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
18	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
18	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
18	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
18	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
18	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
18	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
18	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
19	01. Pohlaví	a) muž
19	02. Věk respondenta	c) 17
19	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
19	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
19	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
19	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
19	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
19	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
19	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
19	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
19	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
19	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
19	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
19	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
19	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
19	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
19	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
19	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
19	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
20	01. Pohlaví	a) muž
20	02. Věk respondenta	b) 16
20	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
20	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
20	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
20	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
20	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
20	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
20	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
20	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
20	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
20	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
20	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
20	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
20	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
20	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný

20	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
20	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
20	19. Plánování sňatku do budoucna	c) nevím
21	01. Pohlaví	a) muž
21	02. Věk respondenta	g) 21
21	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
21	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
21	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
21	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
21	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
21	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
21	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
21	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
21	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
21	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
21	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
21	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
21	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
21	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
21	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
21	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
21	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
22	01. Pohlaví	a) muž
22	02. Věk respondenta	e) 19
22	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
22	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
22	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
22	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
22	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
22	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
22	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
22	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
22	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
22	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
22	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
22	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
22	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
22	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
22	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
22	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
22	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
23	01. Pohlaví	a) muž
23	02. Věk respondenta	b) 16
23	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
23	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
23	05. Trvalé bydliště	a) město
23	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
23	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
23	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
23	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
23	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
23	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
23	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
23	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
23	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou

23	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
23	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
23	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
23	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
23	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
24	01. Pohlaví	a) muž
24	02. Věk respondenta	f) 20
24	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
24	04. Vzdělání otce	a) základní
24	05. Trvalé bydliště	a) město
24	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
24	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
24	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
24	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
24	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
24	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
24	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
24	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
24	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
24	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
24	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
24	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
24	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
24	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
25	01. Pohlaví	a) muž
25	02. Věk respondenta	b) 16
25	03. Vzdělání matky	a) základní
25	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
25	05. Trvalé bydliště	a) město
25	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
25	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
25	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
25	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
25	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
25	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
25	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
25	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
25	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
25	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
25	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
25	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
25	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
25	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
26	01. Pohlaví	a) muž
26	02. Věk respondenta	a) 15
26	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
26	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
26	05. Trvalé bydliště	a) město
26	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
26	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
26	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
26	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
26	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
26	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
26	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím

26	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
26	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	c) s oběma rodiči poměrně stejně
26	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
26	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
26	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
26	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
26	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
27	01. Pohlaví	a) muž
27	02. Věk respondenta	h) 22
27	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
27	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
27	05. Trvalé bydliště	a) město
27	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
27	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
27	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
27	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
27	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
27	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
27	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
27	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
27	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
27	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
27	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
27	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
27	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
27	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
28	01. Pohlaví	a) muž
28	02. Věk respondenta	c) 17
28	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
28	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
28	05. Trvalé bydliště	a) město
28	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
28	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
28	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
28	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
28	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
28	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
28	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
28	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
28	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
28	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
28	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
28	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
28	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
28	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
29	01. Pohlaví	a) muž
29	02. Věk respondenta	b) 16
29	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
29	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
29	05. Trvalé bydliště	a) město
29	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
29	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
29	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
29	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
29	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne

29	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
29	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
29	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
29	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
29	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
29	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
29	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
29	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
29	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
30	01. Pohlaví	a) muž
30	02. Věk respondenta	d) 18
30	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
30	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
30	05. Trvalé bydliště	a) město
30	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
30	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
30	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
30	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
30	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
30	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
30	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
30	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
30	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
30	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
30	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
30	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
30	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
30	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
31	01. Pohlaví	a) muž
31	02. Věk respondenta	f) 20
31	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
31	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
31	05. Trvalé bydliště	a) město
31	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
31	07. Věk v době rozvodu	f) 17 - 20
31	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
31	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
31	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
31	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
31	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
31	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
31	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
31	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
31	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
31	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
31	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
31	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
32	01. Pohlaví	a) muž
32	02. Věk respondenta	b) 16
32	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
32	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
32	05. Trvalé bydliště	a) město
32	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
32	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
32	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne

32	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
32	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
32	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
32	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
32	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
32	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
32	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
32	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
32	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
32	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
32	19. Plánování sňatku do budoucna	c) nevím
33	01. Pohlaví	a) muž
33	02. Věk respondenta	a) 15
33	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
33	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
33	05. Trvalé bydliště	a) město
33	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
33	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
33	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
33	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
33	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
33	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
33	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
33	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
33	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
33	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
33	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
33	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
33	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
33	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
34	01. Pohlaví	a) muž
34	02. Věk respondenta	e) 19
34	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
34	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
34	05. Trvalé bydliště	a) město
34	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
34	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
34	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
34	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
34	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
34	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
34	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
34	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
34	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
34	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
34	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
34	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
34	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
34	19. Plánování sňatku do budoucna	c) nevím
35	01. Pohlaví	a) muž
35	02. Věk respondenta	a) 15
35	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
35	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
35	05. Trvalé bydliště	a) město
35	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni

35	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
35	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
35	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	a) ano - matku
35	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
35	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
35	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
35	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
35	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
35	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
35	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
35	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
35	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
35	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
36	01. Pohlaví	a) muž
36	02. Věk respondenta	b) 16
36	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
36	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
36	05. Trvalé bydliště	a) město
36	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
36	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
36	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
36	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
36	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
36	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče nevidím
36	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
36	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
36	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
36	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
36	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
36	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
36	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
36	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
37	01. Pohlaví	a) muž
37	02. Věk respondenta	f) 20
37	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
37	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
37	05. Trvalé bydliště	a) město
37	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
37	07. Věk v době rozvodu	f) 17 - 20
37	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
37	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
37	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
37	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
37	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
37	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
37	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
37	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
37	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
37	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
37	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
37	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
38	01. Pohlaví	a) muž
38	02. Věk respondenta	e) 19
38	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
38	04. Vzdělání otce	a) základní

38	05. Trvalé bydliště	a) město
38	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
38	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
38	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
38	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
38	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
38	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
38	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
38	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
38	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
38	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
38	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
38	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
38	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
38	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
39	01. Pohlaví	a) muž
39	02. Věk respondenta	e) 19
39	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
39	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
39	05. Trvalé bydliště	a) město
39	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
39	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
39	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
39	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
39	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
39	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
39	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
39	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
39	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
39	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
39	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
39	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
39	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
39	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
40	01. Pohlaví	a) muž
40	02. Věk respondenta	d) 18
40	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
40	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
40	05. Trvalé bydliště	a) město
40	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
40	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
40	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
40	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
40	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
40	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
40	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
40	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
40	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
40	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
40	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
40	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
40	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
40	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
41	01. Pohlaví	a) muž
41	02. Věk respondenta	e) 19

41	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
41	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
41	05. Trvalé bydliště	a) město
41	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
41	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
41	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
41	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
41	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
41	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
41	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
41	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
41	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
41	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
41	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
41	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
41	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
41	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
42	01. Pohlaví	a) muž
42	02. Věk respondenta	f) 20
42	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
42	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
42	05. Trvalé bydliště	a) město
42	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
42	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
42	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
42	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
42	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
42	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
42	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
42	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
42	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	c) s oběma rodiči poměrně stejně
42	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
42	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
42	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
42	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
42	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
43	01. Pohlaví	a) muž
43	02. Věk respondenta	e) 19
43	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
43	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
43	05. Trvalé bydliště	a) město
43	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
43	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
43	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
43	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
43	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
43	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
43	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
43	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
43	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
43	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
43	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
43	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
43	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
43	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne

44	01. Pohlaví	a) muž
44	02. Věk respondenta	e) 19
44	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
44	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
44	05. Trvalé bydliště	a) město
44	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
44	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
44	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
44	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
44	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
44	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
44	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
44	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
44	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
44	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
44	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
44	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
44	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
44	19. Plánování sňatku do budoucna	c) nevím
45	01. Pohlaví	a) muž
45	02. Věk respondenta	f) 20
45	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
45	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
45	05. Trvalé bydliště	a) město
45	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
45	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
45	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
45	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
45	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
45	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
45	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
45	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
45	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
45	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
45	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
45	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
45	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
45	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
46	01. Pohlaví	b) žena
46	02. Věk respondenta	e) 19
46	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
46	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
46	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
46	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
46	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
46	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
46	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
46	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
46	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
46	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
46	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
46	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
46	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
46	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
46	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
46	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti

46	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
47	01. Pohlaví	b) žena
47	02. Věk respondenta	a) 15
47	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
47	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
47	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
47	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
47	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
47	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
47	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
47	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
47	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
47	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
47	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
47	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
47	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
47	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
47	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
47	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
47	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
48	01. Pohlaví	b) žena
48	02. Věk respondenta	e) 19
48	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
48	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
48	05. Trvalé bydliště	a) město
48	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
48	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
48	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
48	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	a) ano - matku
48	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
48	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
48	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
48	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
48	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
48	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
48	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
48	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
48	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
48	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
49	01. Pohlaví	b) žena
49	02. Věk respondenta	e) 19
49	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
49	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
49	05. Trvalé bydliště	a) město
49	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
49	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
49	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
49	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
49	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
49	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
49	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
49	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
49	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
49	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
49	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný

49	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
49	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
49	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
50	01. Pohlaví	b) žena
50	02. Věk respondenta	a) 15
50	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
50	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
50	05. Trvalé bydliště	a) město
50	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
50	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
50	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
50	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
50	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
50	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
50	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
50	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
50	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
50	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
50	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
50	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
50	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
50	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
51	01. Pohlaví	b) žena
51	02. Věk respondenta	d) 18
51	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
51	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
51	05. Trvalé bydliště	a) město
51	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
51	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
51	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
51	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
51	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
51	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
51	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
51	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
51	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
51	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
51	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
51	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
51	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
51	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
52	01. Pohlaví	b) žena
52	02. Věk respondenta	d) 18
52	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
52	04. Vzdělání otce	a) základní
52	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
52	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
52	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
52	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
52	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
52	10. Pocit viny za rozvod rodičů	a) ano
52	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
52	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
52	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
52	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem

52	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
52	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
52	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
52	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
52	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
53	01. Pohlaví	b) žena
53	02. Věk respondenta	f) 20
53	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
53	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
53	05. Trvalé bydliště	a) město
53	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
53	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
53	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
53	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
53	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
53	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
53	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
53	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
53	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
53	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
53	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
53	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
53	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
53	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
54	01. Pohlaví	b) žena
54	02. Věk respondenta	f) 20
54	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
54	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
54	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
54	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
54	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
54	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
54	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
54	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
54	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
54	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
54	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
54	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
54	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
54	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
54	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
54	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
54	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
55	01. Pohlaví	b) žena
55	02. Věk respondenta	f) 20
55	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
55	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
55	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
55	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
55	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
55	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
55	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
55	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
55	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
55	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím

55	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
55	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
55	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
55	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
55	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
55	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
55	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
56	01. Pohlaví	b) žena
56	02. Věk respondenta	b) 16
56	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
56	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
56	05. Trvalé bydliště	a) město
56	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
56	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
56	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
56	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
56	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
56	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
56	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
56	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
56	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	c) s oběma rodiči poměrně stejně
56	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
56	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
56	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
56	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
56	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
57	01. Pohlaví	b) žena
57	02. Věk respondenta	e) 19
57	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
57	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
57	05. Trvalé bydliště	a) město
57	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
57	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
57	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
57	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
57	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
57	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
57	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
57	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
57	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	c) s oběma rodiči poměrně stejně
57	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
57	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
57	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
57	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
57	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
58	01. Pohlaví	b) žena
58	02. Věk respondenta	f) 20
58	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
58	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
58	05. Trvalé bydliště	a) město
58	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
58	07. Věk v době rozvodu	f) 17 - 20
58	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
58	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
58	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne

58	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
58	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
58	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
58	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
58	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
58	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
58	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
58	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
58	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
59	01. Pohlaví	b) žena
59	02. Věk respondenta	h) 22
59	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
59	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
59	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
59	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
59	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
59	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
59	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
59	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
59	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvídím
59	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
59	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
59	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
59	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
59	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
59	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
59	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
59	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
60	01. Pohlaví	b) žena
60	02. Věk respondenta	b) 16
60	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
60	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
60	05. Trvalé bydliště	a) město
60	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
60	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
60	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
60	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
60	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
60	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
60	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
60	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
60	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
60	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
60	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
60	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
60	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
60	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
61	01. Pohlaví	b) žena
61	02. Věk respondenta	f) 20
61	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
61	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
61	05. Trvalé bydliště	a) město
61	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
61	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
61	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne

61	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
61	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
61	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
61	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
61	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
61	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
61	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
61	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
61	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
61	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
61	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
62	01. Pohlaví	b) žena
62	02. Věk respondenta	b) 16
62	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
62	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
62	05. Trvalé bydliště	a) město
62	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
62	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
62	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
62	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
62	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
62	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
62	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
62	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
62	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
62	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
62	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
62	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
62	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
62	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
63	01. Pohlaví	b) žena
63	02. Věk respondenta	f) 20
63	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
63	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
63	05. Trvalé bydliště	a) město
63	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
63	07. Věk v době rozvodu	f) 17 - 20
63	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
63	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
63	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
63	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
63	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
63	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
63	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
63	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
63	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
63	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	b) ne
63	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
63	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
64	01. Pohlaví	b) žena
64	02. Věk respondenta	e) 19
64	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
64	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
64	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
64	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni

64	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
64	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
64	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
64	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
64	11. Převládající pocity po rozvodu	d) nevím, nepamatuji se
64	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
64	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
64	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
64	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
64	16. Vztah s druhým rodičem	e) jiný
64	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
64	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
64	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
65	01. Pohlaví	b) žena
65	02. Věk respondenta	e) 19
65	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
65	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
65	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
65	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
65	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
65	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
65	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
65	10. Pocit viny za rozvod rodičů	a) ano
65	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
65	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
65	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
65	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
65	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
65	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
65	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
65	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
65	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
66	01. Pohlaví	b) žena
66	02. Věk respondenta	f) 20
66	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
66	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
66	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
66	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
66	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
66	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
66	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	a) ano - matku
66	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
66	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
66	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
66	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
66	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
66	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
66	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
66	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
66	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
66	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
67	01. Pohlaví	b) žena
67	02. Věk respondenta	e) 19
67	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
67	04. Vzdělání otce	b) středoškolské

67	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
67	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
67	07. Věk v době rozvodu	f) 17 - 20
67	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
67	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
67	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
67	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
67	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
67	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	g) jiné
67	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
67	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
67	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
67	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
67	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
67	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
68	01. Pohlaví	b) žena
68	02. Věk respondenta	f) 20
68	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
68	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
68	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
68	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
68	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
68	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
68	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
68	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
68	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
68	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
68	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
68	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
68	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
68	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
68	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
68	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
68	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
69	01. Pohlaví	b) žena
69	02. Věk respondenta	c) 17
69	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
69	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
69	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
69	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
69	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
69	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
69	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
69	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
69	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
69	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
69	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
69	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
69	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
69	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
69	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
69	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
69	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
70	01. Pohlaví	b) žena
70	02. Věk respondenta	c) 17

70	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
70	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
70	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
70	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
70	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
70	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
70	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
70	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
70	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
70	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
70	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
70	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
70	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
70	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
70	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
70	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
70	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
71	01. Pohlaví	b) žena
71	02. Věk respondenta	c) 17
71	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
71	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
71	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
71	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
71	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
71	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
71	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
71	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
71	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
71	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
71	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
71	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
71	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
71	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
71	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
71	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
71	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
72	01. Pohlaví	b) žena
72	02. Věk respondenta	b) 16
72	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
72	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
72	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
72	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
72	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
72	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
72	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
72	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
72	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
72	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
72	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
72	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
72	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
72	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
72	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
72	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
72	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano

73	01. Pohlaví	b) žena
73	02. Věk respondenta	b) 16
73	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
73	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
73	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
73	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
73	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
73	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
73	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
73	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
73	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
73	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
73	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
73	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
73	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
73	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
73	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
73	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
73	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
74	01. Pohlaví	b) žena
74	02. Věk respondenta	g) 21
74	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
74	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
74	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
74	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
74	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
74	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
74	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
74	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
74	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
74	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
74	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
74	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
74	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
74	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
74	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
74	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
74	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
75	01. Pohlaví	b) žena
75	02. Věk respondenta	e) 19
75	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
75	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
75	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
75	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
75	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
75	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
75	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
75	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
75	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
75	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
75	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
75	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	b) s otcem
75	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	e) jiná varianta
75	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
75	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
75	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti

75	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
76	01. Pohlaví	b) žena
76	02. Věk respondenta	b) 16
76	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
76	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
76	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
76	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
76	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
76	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
76	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
76	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
76	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
76	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
76	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
76	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
76	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
76	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
76	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
76	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
76	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
77	01. Pohlaví	a) muž
77	02. Věk respondenta	c) 17
77	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
77	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
77	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
77	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
77	07. Věk v době rozvodu	a) 0 - 1
77	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
77	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
77	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
77	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
77	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
77	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
77	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
77	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
77	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
77	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
77	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
77	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
78	01. Pohlaví	b) žena
78	02. Věk respondenta	e) 19
78	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
78	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
78	05. Trvalé bydliště	a) město
78	06. Forma rozvodu	a) rozvedeni
78	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
78	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
78	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
78	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
78	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
78	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	a) ano
78	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
78	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	d) s matkou a jejím partnerem
78	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
78	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný

78	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
78	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
78	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
79	01. Pohlaví	b) žena
79	02. Věk respondenta	e) 19
79	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
79	04. Vzdělání otce	c) vysokoškolské
79	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
79	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
79	07. Věk v době rozvodu	e) 14 - 16
79	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
79	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
79	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
79	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
79	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
79	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	e) zhoršení prospěchu ve škole
79	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
79	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	d) vůbec
79	16. Vztah s druhým rodičem	a) výborný
79	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
79	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	c) zásadně ne
79	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
80	01. Pohlaví	a) muž
80	02. Věk respondenta	c) 17
80	03. Vzdělání matky	a) základní
80	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
80	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
80	06. Forma rozvodu	c) rozvedeni - oba rodiče opět uzavřeli sňatek
80	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
80	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
80	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	c) nikoho
80	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
80	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
80	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
80	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
80	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
80	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	a) 1x za týden
80	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
80	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
80	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
80	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
81	01. Pohlaví	a) muž
81	02. Věk respondenta	d) 18
81	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
81	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
81	05. Trvalé bydliště	a) město
81	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
81	07. Věk v době rozvodu	c) 7 - 10
81	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	b) ne
81	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
81	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
81	11. Převládající pocity po rozvodu	b) zlost, že jeden z rodičů opustil rodinu
81	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
81	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	c) smutek, deprese
81	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou

81	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
81	16. Vztah s druhým rodičem	c) vlažný
81	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
81	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	b) ne, pokud jsou v manželství děti
81	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne
82	01. Pohlaví	a) muž
82	02. Věk respondenta	f) 20
82	03. Vzdělání matky	c) vysokoškolské
82	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
82	05. Trvalé bydliště	a) město
82	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
82	07. Věk v době rozvodu	b) 2 - 6
82	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	c) nevím
82	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	d) nevzpomínám si
82	10. Pocit viny za rozvod rodičů	c) nevím
82	11. Převládající pocity po rozvodu	c) strach, že druhého rodiče neuvidím
82	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	c) nevím
82	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	a) strach a obavy
82	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
82	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	b) 1x za dva týdny
82	16. Vztah s druhým rodičem	b) dobrý
82	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	a) ano
82	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
82	19. Plánování sňatku do budoucna	a) ano
83	01. Pohlaví	a) muž
83	02. Věk respondenta	d) 18
83	03. Vzdělání matky	b) středoškolské
83	04. Vzdělání otce	b) středoškolské
83	05. Trvalé bydliště	b) vesnice
83	06. Forma rozvodu	b) rozvedeni - jeden rodič opět uzavřel sňatek
83	07. Věk v době rozvodu	d) 11 - 13
83	08. Ovlivňování některým z rodičů v předrozvodovém období	a) ano
83	09. Obviňování některého z rodičů za to, že se rozvádějí	b) ano - otce
83	10. Pocit viny za rozvod rodičů	b) ne
83	11. Převládající pocity po rozvodu	a) radost, že bude klid
83	12. Přání mít rodinu opět pohromadě	b) ne
83	13. Prožitky v době po rozvodu rodičů	f) nic z uvedeného
83	14. S kým jste po rozvodu převážně žil/a	a) s matkou
83	15. Styk s druhým rodičem po rozvodu	c) 1x za měsíc
83	16. Vztah s druhým rodičem	d) špatný
83	17. Důležitost hodnot manželství, věrnosti a výchovy dětí	c) nevím
83	18. Volba rozvodu v případě závažné manželské krize	a) ano - je to nejlepší
83	19. Plánování sňatku do budoucna	b) ne